

DOBRIŠA CESARIĆ / SLAP

M A T I C A H R V A T S K A

A R I O N

UREDNIK

VLATKO PAVLETIĆ

LIKOVNA OPREMA

BORIS DOGAN

DOBRIŠA CESARIĆ

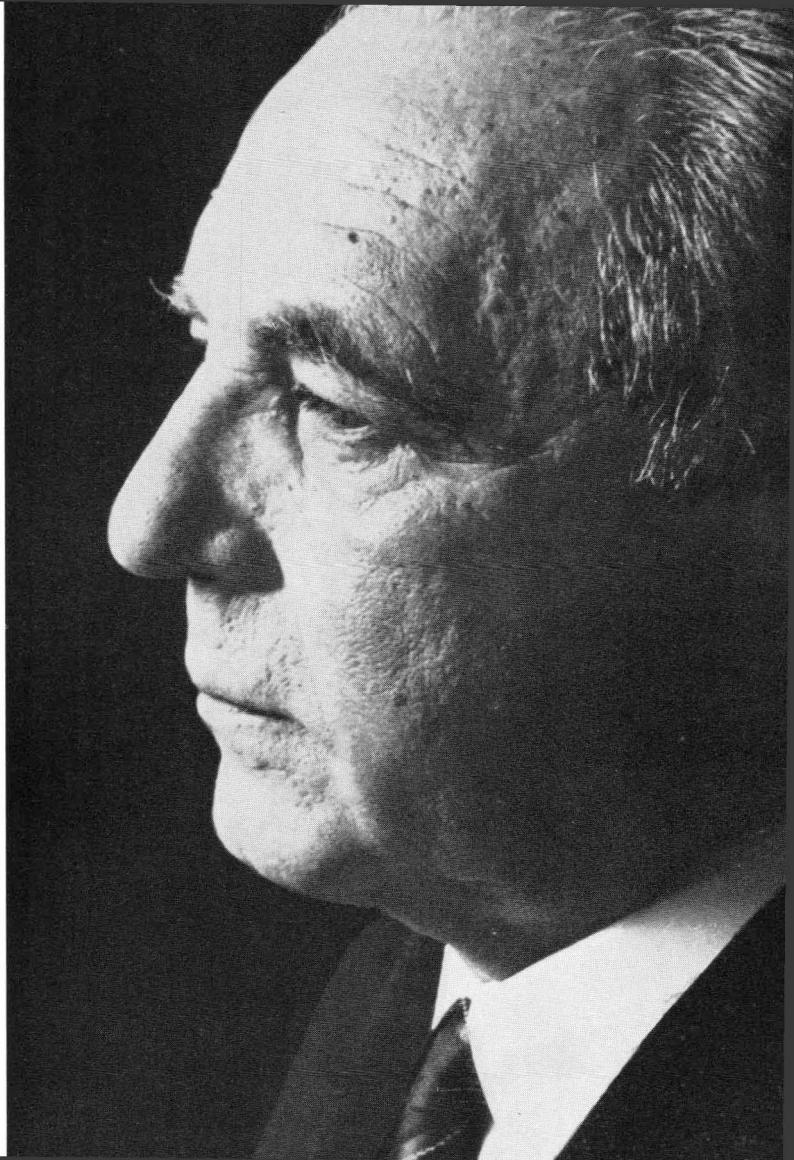
SLAP

IZABRANE PJESME

IZABRAO I UREDIO
VLATKO PAVLETIĆ

MATICA HRVATSKA
ZAGREB 1970

SLAP

*T eče i teče, teče jedan slap;
Što u njem znači moja mala kap?*

*Gle, jedna duga u vodi se stvara,
I sja i dršće u hiljadu šara.*

*Taj san u slапu da bi mogo sjati,
I moja kaplja pomaže ga tkati.*

VIDICI SRCA

KRIK

Čitavog dana bol mi buja,
Zamjetljiv tek u glasu tihom,
A1 dođe noć, i razlije se —
I najedanput kriknem stihom.

Zavrismuvši svoj vrisak u svijet
Da uokolo traži jeku,
Razdijelio sam svoje srce
Med braću neznanu, daleku.

I krik moj luta, luta, luta,
A kada srođno srce prene,
Da l' ono sluti da je pušten
Iz noći mučne, probdivene?

MRTVA LUKA

Znam: ima jedna mrtva luka,
I ko se u njoj nađe
Čuti će ujutro pjevanje čuka
I vidjet će umorne lađe.

Brodovi u njoj vječito snivaju
Kako se brodi,
A i njihova sidra mimo počivaju
U plitkoj vodi.

I tako u snovima gledaju sreću,
A plovit se boje.
Na jarbole šarene zastave meću
I — stoje.

PJESNIK

Iako ima malo ljeta,
Razmišljao je već o mnogom.
Živi u gradu, gdje imadu
Dušu tek lopte nogometa —
Zato ih i biju nogom.

Al kad mu duh — ekstazom vođen —
Zapliva krepko u visini,
Zna da se ljudja ponad mulja,
Ko lopoč u bari rođen —
Tako mu se barem čini.

No ko bi ga izbliza pozno,
Vidio bi da je spozno.
Iako ima malo ljeta,
Da će ko cvijet u doba suše
Uvenut u gradu, gdje imaju duše
Samo lopte nogometa.

KAD BUDEM TRAVA

Možda će onda bolje da bude
Kada se jednoga dana preselim
U crve i u zemne grude.

Ljuljat ču se u travama veselim,
Mjesecinom i suncem poliven,
Rasitnjen i dobro skriven.

Ništa mi neće ostat od uma,
Nijedna misao mrtvoga duha;
Ja neću imat ni uha ni sluha
Da slušam tišinu svojega šuma.

Ako me kada stanu i kosit,
Neće mi bola nanijeti kosa —
Jedini teret koji ču nositi
U novom životu biti će rosa.

PUKOTINA IMA SVAKI ŽIVOT

Pukotina ima svaki život,
Kroz koje bližnji radoznalo zure
Motreći naše dane što se žure.

I tako ništa nije posve naše:
Mi srćemo taj život kao vino
Iz tuđom rukom uprljane čaše.

Al ko je čudi gadljive i stidljiv,
Kako bi htio zastrti ta okna
Na svojoj duši, i biti nevidljiv —

Pa da mu posve mimo bude lice,
Ko pusto polje ispod koga teku
Nečujno vali jedne ponornice.

UTJEHA

S latko ko krv iz prerezanih žila
Stihovi teku, život sobom noseći;
Uđu u srca puni tajnih sila,
Nadom ih tješeć i suzama roseći.

Spašavam sebe. U stihove stavljam
Sve svoje blago, da u njima zasja;
Svu svoju svjetlost u stihove stavljam.
Neka me jednoć klonula obasja.

Odmiču ljeta, i srce nam stari.
Al ovaj zanos, pohranjen u zvuke,
Sjat će u tmini dolazećih dana,
I žarit oči, dizati mi ruke!

OBLAK

U predvečerje, iznenada,
Ni od kog iz dubine gledan,
Pojavio se ponad grada
Oblak jedan.

Vjetar visine ga je njiho,
I on je stao da se žari,
A1 oči sviju ljudi bjehu
Uprte u zemne stvari.

I svak je išo svojim putem:
Za vlašću, zlatom ii za hljebom,
A on — krvareći ljepotu —
Svojim nebom.

I plovio je sve to više,
Ko da se kani dić do boga;
Vjetar visine ga je njiho,
Vjetar visine raznio ga.

ŽELJE

Sve se želje naglo u dušu povuku
Kada vide hladnu, neumitnu zbilju;
Povrate se natrag, ne stigavši cilju,
I žive u muku.

Samo kadšto koja u oku se javi,
Kao lijepa žena, što na tiho okno
Jedne tamne kuće u noć pogleda.

TIHA BOLEST

Ja nosim jednu posve tihu bolest.

Htio bih da se mogu nemicati,
Da mi uho šumi tišinu ko školjka,
I svaka boja koja me vrijeda
Da umre iza spuštenih vjeđa.

Ležati nijem, nepomičan, ko kip
Jednoga boga, što u zemlji spava,
I ne sluti da još uvijek

— Ponad njeg —
Sunce sja i niče trava.

PJESMA O SMRTI

Doći će jesen bez uvelih grana,
Bez kiše, bez tuge, bez vina će doći.
Gle, ona neće imati dana:
Imat će samo jednu noć!

Crnu će zimu vrijeme nam dovući,
A1 snijeg te zime neće past;
Zemlju će sunce u proljeće povući,
A1 ono neće sjat i cvast.

Sasvim ko zima i ljeto će minut;
I godine prazne tako će teći,
I sunce ti neće nikada sinut —
Ni riječi nećeš na to reći.

JESENJA PJESMA

Divna je jesen vedrih vinograda,
Gdje gajde ječe i prangije tutnje;
Al to je jesen prljavoga grada,
Jesen samoće, čemera i šutnje.

Trgnut iz snova, uzbuđen, u strahu
Pred ovom tvrdo ispršenom javom,
Dočeko sam je ravan siromahu,
S kletvom u grlu i s pognutom glavom.

Studeni vjetar i režanje pile
U srcu bude brigu koja grize;
Kapljice kiše, što su lani bile
Rosa na oknu, kao suze klize.

Takvog me, evo, nađoše ti dani:
U borbi s crnim mukama i gadom;
Knjiga života na onoj je strani
Rastvorena, što je natopljena jadom.

SAKRIVENI BOL

Neko sa svojim bolom ide
Ko s otkritom ranom: svi neka vide.
Drugi ga čvrsto u sebi zgnjeći
I ne da mu prijeći u suze i riječi.

Rad'je ga skriva i tvrdo ga zgusne
U jednu crtlu na kraju usne.
Zadršće, zadršće u njoj kadikad,
Ali u riječi se ne javi nikad.

Duša ga u se povuče i smjesti
Na svoje dno: ko more kamen
U njega bačen. More ga prima
Dnom, da ga nikad ne izbaci plima.

ŽELJEZNICOM

Telegrafski stup, telegrafski stup,
I smrznuto polje,
I pogled zasićen i tup,
I život bez volje.

Mijenaju se krajevi i postaje,
Ali tuga, tuga ostaje.
Nosim je od stanice do stanice,
Nosim je od granice do granice.

Osjećam da sam ko kotač vagona.
Koji Sila vazda u daljinu nosi
I pokreće,
Ali on se vječno oko svoje osi
Okreće, okreće.

MA KAKO UZDIGLO SE SRCE

Ma kako uzdiglo se srce,
Klonuti mora, mora pasti.
Sudbino, prije no mi klone,
O daj mu još jedanput cvasti!

Još jednom opij ga i digni
Milinom jedne mlade žene,
Još jedne zaljubljene oči
Za ove oči zanesene.

Kad već se mora u tom srcu
Ugasit mladost, a za vazda,
Sa svojim blagom, slično škrcu
Nek ne umre, već nek se razda!

Još nekoliko jasnih dana,
Da cijelog sebe u njih zgusnem,
I grleći se, ljubeći se
Ostatak mladosti da usnem.

SLUTNJA

Idem u susret nekoj nepoznatoj.
Da li je blizu ili je daleko,
Ja ne znam. Ali da ti oči sjaju,
Dosta je znati da te čeka neko.

U strahu za ljubav ispitujem srce.
Što ima za nju? Ima, ima dosta.
Ja joj se smiješim nekud u daljinu:
Dočekaj spremna svoga gosta.

MALA KAVANA

Mala kavana. Treperenje sunca
I stol u kutu za dvoje —
Pa ti me ljubiš, zbilja me ljubiš,
Drago, jedino moje?!

Mjesece ljubav je u meni rasla,
Al nikom to ne htjedoh reći.
Bio sam sam, ispijen od čežnja,
A tako blizu sreći.

Da l' mogo sam slutiti ovoga jutra,
Blijed još od probdite noći,
Da ču ti meko šaptati riječi,
Sanjane u samoći?

I da ču tog jutra, što će se vječno
U riznici srca da zlati,
Naić na ruku toplu i spremnu
Da stisak mi dršćući vrati?

LJUBAVNO PREDVEČERJE

Kako su lijepi oblaci, te rumene
Igračke vjetra, što nam draga lica;
Preneraženo nj inim čudnim žarom,
Odlijeće k njima jedno jato ptica.

Nenashlđene otkriva mi tajne
Taj predvečernji trenut, koji zgrnu
Sve blago čežnja u oči ti sjajne,
Sav miris ženstva u kosu ti crnu.

O, sada shvaćam svijetli osmijeh neba!
Tajanstven govor drveća i trava
U skladu je sa kucaj ima srca —
I ponad sviju snova ta je java.

Samo sam srce, samo toplo srce,
I sve je sreća što mi oči vide,
A ti trenuci — to su slavoluci
Kroz koje ljubav u trijumfu ide!

BEZ OPROŠTAJA

Ne, ja se nisam oprostio s njom
Kad nestade na svoju stranu.
Sam slušah svojih nada lom
U jednom zabačenom restoranu.

Kako je bilo? Nije teško reći!
U žamoru oglasila se trublja,
I vlak je kreno obično i lijeno,
Sa svime što još ljubljah.

Da 1' mišljaše da u tom gradu
Ostavlja dušu njome bonu?
Da 1' iskahu me njene oči
Pogledom čežnje po peronu?

Daleko negdje juri sada vlak.
A1 što to moje srce kuca jače?
Nije 1' to možda nada, tajni znak,
Da neko u daljini plaće?

Ah, kakav plač! Uobraženje, san!
Ta njene čežnje davno sve su
Već ugašene. Ti si malko pjan,
A stvari jesu — kakve jesu.

Moguće zape koji svijetli tren
Na svome letu u njezinoj duši,
A1 i taj spomen past će kao list
Minulog ljeta, što se suši.

KO SLAMKA SAM U SILNOM VIRU

Ko slamka sam u silnom viru,
Što zahvaćena njim skakuta —
Tajanstvo ljubavi ko žudi,
Toga taj bezdan i proguta.

O pleši, slamko, plesi, pleši,
Još je tu talas, površina,
I svom se suncu zlatno smiješi,
Dok te ne poždere dubina.

O SATI SUMNJE, SATI BOLA

0 sati sumnje, sati bola,
Ko stvara taj vas kleti neće;
Jer radosti su male svijeće,
A iz vas raste aureola.

Slabašnu djecu radost rada,
1 njezin porod brzo gine,
A pjesme, rasplamsane bolom,
Gore ko svjetla za daljine.

POVRATAK

Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna.
Krhko je znanje!)
Možda je pao trak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam da li da je želim,
Ili ne želim.

U moru života što vječito kipi,
Što vječito hlapi,
Stvaraju se opet, sastaju se opet
Možda iste kapi —
I kad prođe vječnost zvjezdanim putem,
Jedna vječnost pusta,
Mogla bi se opet u poljupcu naći
Neka ista usta.

Možda ćeš se jednom uveče pojavit
Prekrasna, u plavom,
Ne sluteći da si svoju svjetlost lila
Mojom davnom javom,
I ja, koji pišem srcem punim tebe
Ove čudne rime,
Oh, ja neću znati, čežnjo moje biti,
Niti tvoje ime!

Pa ako i duša u tome trenutku
Svoje uho napne,
Sigurnim će glasom zaglušiti razum
Sve što slutnja šapne;
Kod večernjih lampa mi ćemo se kradom
Pogledat ko stranci,
Bez imalo svijesti koliko nas vežu
Neki stari lanci.

No vrijeme se kreće, no vrijeme se kreće
Ko sunce u krugu,
I nosi nam opet ono što je bilo:
I radost, i tugu.
I sinut će oči, naći će se ruke,
A srca se dići —
I slijepi za stope bivšega života
Njima ćemo ići.

Ko zna (ah, niko, niko ništa ne zna.
Krhko je znanje!)
Možda je pao trak istine u me,
A možda su sanje.
Još bi nam mogla desiti se ljubav,
Desiti — velim,
Ali ja ne znam da li da je želim,
Ili ne želim.

PJENI SE MORE

U zdišu vali
— Pjeni se more —
Pred njim smo mali
— Pjeni se more —
Pljuskanjem budi
Čežnje i žudi
Godina ludih
— Pjeni se more.

Što me to boli?
— Pjeni se more —
Da l' me još voli?
— Pjeni se more —
Sve što imadoh
Ljubavi dadoh,
Poražen padoh
— Pjeni se more.

PJESMA GORKA

Sta je to hladno, i gorko, i sivo
Što niče u duši ko korov njen?
Je li to sutan? Zbilja već sutan?
II samo prolazna sjen?

Što sada? Brbljati vesele riječi,
Skrivati rane za humor;
Ko da se išta sakrivanjem liječi:
Tuga je tuga, a umor je umor.

Mili moj! Ti, koji dolaziš za mnom,
Da srcem oko sebe osvijetliš svijet,
Nemoj se varat i ne daj se varat —
Odreži krila pružena za let!

Na domaćoj gozbi su čudna veselja,
I pjano se bunca i buči.
Sudbina, što drugima nalijeva vina,
Tebi će naliti žuči.

Pa pij je, dragi, pij i pij,
I čuvaj se melankolije.
Ne boj se, poslije gutljaja svakog
Susjed će spremno da doli je.

ŠTO MI JE GOVORIO PARIŠKI VLAK

Zviždukom opet zove me vlak:
Jesi li spreman? Jesi li jak?

I nizom prozora mi šija,
Svjetala pun, ko iluzija.

Gledam ga. Sam. Sa licem u tami.
On stoji, dahće, pa me mami:

— Ti uvijek tu. A teku dani.
Trgni se, otmi, pocigani!

Gle iza moga stakla sjene:
Nove muškarce, neznane žene.

Probij se među ljude te —
Moderna čerga je coupe.

Sve ti već uzeh prijatelje,
Tek ti da ostaneš kod želje?

Uđi već jednom! Što kolebaš?
Ta ti me kao niko trebaš!

Vagonima se mojim kreće
U nove nade, nove sreće,

Šumeća volja moje pare
U mladost vozi sve što stare.

Jer ovdje život, škrt i tjesan,
Na srcu rano stvara plijesan.

Odvaži se! Ne prečuj zova
Toliko žuđenih gradova.

Zar ne čuješ? Ja zovem glasno.
Požuri se! Još nije kasno.

Bez mene kreće vlak što šija
Svjetala pun, ko iluzija.

POLUDJELA PTICA

ICakvi to glasi čuju se u mraku,
Nad noćnim poljem, visoko u zraku?
Ko li to pjeva? Ah, ništa, sitnica:
Jedna u letu poludjela ptica.

Nadlijeće sebe i oblake trome,
S vjetrom se igra i pjeva o tome.
Svu svoju vjeru u krilima noseći,
Kuda to leti, što bi htjela doseći?

Nije li vrijeme da gnijezdo vije?
Kad bude hladno da se u njem grijе.
Ko li te posla pjevati u tminu?
Sleti u nižu, u bolju sudbinu.

Ne mari za to poludjela ptica.
Pjeva o vjetru što je svu golica.
A kad je umor jednom bude srvo,
Neće za odmor nać nijedno drvo.

PJESMA O KURTIZANI

U trošnom ruhu prošlih dana,
Sa kosom ispod boje sijedom,
Anita, stara kurtizana,
Prešavši raskoš ide bijedom.

Ti, što si mladost proživjela noću,
U zagrljajima bez broja,
Rinuta si u samoću,
Između četir' zida svoja.

Prestaše davno šetnje u krvnu,
I nikoga nema da te još voli,
Ali na rukama, koje ti mrznu,
Bilo je usta kao na štoli.

No dobar san ti katkad vrati
Blistave zube u te prazne desni,
Kosu ti mladošću pozlati,
Starački korak pretvori u plesni.

U zagrljaju nekom starom
Oživljuju ti trome grudi,
I, ražareno novim žarom,
Propalo srce opet bludi.

Al sutra ti je teže zurit
U prošlost, tvoje carstvo sjena;
O, kako se je teško zgurit
Na prijestolju od uspomena!

VOĆKA POSLIJE KIŠE

**Gle malu voćku poslije kiše:
Puna je kapi, pa ih njiše.
I bliješti, suncem obasjana,
Čudesna raskoš njenih grana.**

Al nek se sunce malko skrije,
Nestane sve te čarolije.
Ona je opet, kao prvo.
Obično, malo, jadno drvo.

CRNCI NA MLETAČKOM TORRE DELL' OROLOGIO

Već stoljećima stoje na tom tornju
Držeći bat sa obadvije ruke.
Nepomični, dok svijet ispod njih vrvi
I brodovi se ozivlju iz luke.

Kadikad samo probudi ih Vrijeme.
Tad pokrenu se, udare o zvono,
Bešćutno, hladno. Tek vremenu služeć
Ravnodušni su, kakvo je i ono.

Od sunca vrući ii od kiše mokri,
Jednako revno svoje sate biju,
A kad u tami sve oko njih spava,
Na svojoj kuli oni sami bdiju.

Već stoljećima stoje na tom tornju
Držeći bat sa obadvije ruke.
I stoput više mrtvih nego živih
Ćulo je njinih udaraca zvuke.

SHELLEY

Kadikada, u kasni sat,
Tajanstven dar mi bude dat,
I slušam šumne razgovore
Sa vjetrom što ih vodi more.

Na vrućem čelu u taj mah
Osjetim cijelog svijeta dah.
Trepere zvijezde u visini,
I njihov sjaj me sretnim čini.

Prolazi noć. Ja lutam sam.
O, kom da ovaj zanos dam?
Ja živim njime, u njem bdim.
Da plaćem? Pišem? Što će s njim?

U SPOMEN SERGEJU JESENJINU

Između ljudi što pjevaju život
I grabe užitke iz noći i vina.
Ima ih koji padajuć rastu,
Padajuđ rastu kao lavina.

Njihova duša gasne i gasne,
Da sto puta jače u pjesmama sine,
A njihov put je čist i bijel
Kao snježni put lavine.

SRCE

I

Neprekinuti lanac srca vodi
Od našeg srca u davnu davninu.
Čuješ li grohot? To tvojoj slobodi
Smiju se predi nestali u tminu.

Njihove strasti, uspavane čežnje,
Neispunjene i zaboravljenе,
Bude se snova u našemu srcu,
Svježe, ko dugim snom oporavljene.

O, ima tuga čuvanih u krvi,
Koje vrijeme ne ništi, već jača —
I najedanput nađemo se tako
U grču jednog iskonskoga plača!

Da T nam se oči mute, ili kriješe,
Mi smo ko lišće koje vjetar trese.
Otkuda duva? Sa gora ii s mora? —
To lišće ne zna, tek tresti se mora.

Gle mojih srca u beskrajnom nizu!
Biju i bđiju, svoje tajne kriju,
Ljube i mrze, umiru i gnijuju —
Ta stara srca kako su mi blizu!

Hodočasnici s molitvom ko suza,
Što po tom svijetu lutaste ko stranci,
Bekrije, lole — gamad moje krvi —
I svi vi drugi — svi ste moji lanci!

I kad mi riječi mirišu ko tamjan,
One su stigle nekud izdaleka,
I kad mi kletva nagrne na usta,
Ona je neke davne kletve jeka!

O srce moje! Da li mržnjom goriš,
II čežnjom jecaš, ii zanosom sijaš —
Ti svuda vučeš lanac svojih pređa,
1 ti si samo iskusni robijaš!

MRTVAČNICA NAJBJEDNIJIH

U bijelo okrećenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

Služavke, umrle u bijedi,
Ii sijede ispaćene pralje,
Kojima ukočene ruke
Ne mogu više prati dalje,
I koje — uzevši im ruho —
Ubožnica amo šalje.

Bludnice, koje pohotne ruke
Nikada više neće da dirnu,
Što poslije sviju budnih, bludnih noći
Uđoše u jednu posve mirnu.

II stigne ovamo kažnjenik
Koјeg je žandar presto da vodi,
II napuhnuti utopljenik
Kojemu ime nesta u vodi,
U skitnjom izmučene skitnice,
Vječito gonjene do mitnice,
Što prodoše kroz ovaj život bosi,
Sa sijenom tuđih sjenika u kosi.

Svi oni amo jednom dođu,
Zbiti u ljesove proste,
I zauzmu svoje mjesto na stolu
Što vječno očekuje goste.

Žive su ih gonili i gnjeli,
Nožem su ih rasparali mrtve —
Ti, što žrtve za života bjehu,
Ostaše i poslije smrti žrtve.

Stanovahu na kraju grada,
U prljavome kvartu robija,
Počivat će na kraju groblja,
Daleko od arkada.

I kao što je više njih
Imalo zajedničku sobu —
Tako će i sad više njih
Noćivati u istom grobu.

U bijelo okrećenoj sobi
Stoje dva duga drvena stola.
Svakoga dana nove im goste
Dovezu mrtvačka kola.

TRUBAČ SA SEINE

(*Matoš u Parizu*)

Moja je soba tako jadno mala,
Ja ne bih u njoj izdržati mogo
Da mi oči ne sanjaju budne.

Al ne ropćem. Sudbini velim: Hvala;
Jer mojoj bijedi čudan sjaj je dala,
I moje patnje nisu uzaludne.

Danas sam opet ručo samo čaj.
Al vlažna blagost sja u mome oku:
Ja opet mislim na svoj rodni kraj.
I čežnja preobražava mi javu:
Sa Quaija mjesto Seine čujem Savu,
I Tuškanac mi šumi iz aleja.

Na domovini dvostruka je sjena:
Baca je Pešta, i baca je Beč.
Ona je sva u crno zavijena —
Ne čuje, Majko, niko tvoju riječ!
Šumori, diše more, teče Drava,
A između njih jedna zemlja spava.

**Pod vedrim nebom slobodnog Pariza
Koliko puta tuga me je srela
U vrevi Etoilea, Saint-Michelea!
O bože moj, tu treba biti jak!
U tome svjetlu još me više boli
Rođene moje grude gluhi mrak.**

Udišem Pariz. Smjelim bijegom spasih
Slobodnu dušu, ali ja sam sin,
A mojoj majci sve su sjede vlasti.
Ja žene nemam, a ni druga nemam.
Što još imadem? Samo jezik svoj
U koji život svoga srca spremam.

Zanosi, misli, ritmovi i rime!
Ja bezimen u bezimenu mnoštvu
Daleko negdje stičem sebi ime.
I muku mučim samca dezterera,
Što zabranjenu domovinu sanja
Na hartiji, u potezima pera.

Pero ... ta mala, ta obična stvar,
A kako živa, kako puna snage!
Kad iz njeg teče novih riječi čar,
Omamljuju me kao govor drage.
Sva utjeha je u tom malom peru:
Što pod njim niče, smije se i plače,
I sja, i grije, i vraća mi vjeru.

O Hrvatska, o moja domovino,
Ti moja bajko, ti moja davnino!
Ti porobljeni, oteti mi kraju!
Gle, jadni dezerter ti daje dar,
Bogatiji no kraljevi ga daju,
I sav je ljubav, pobuna i žar.

Ja, skoro prosjak, duh slobode širim,
Pa ma i nemo na svom grobu svijeću,
Ja neću, neću, neću da se smirim.
Ko svježi vjetar u sparinu pirim,
A kada umor svlada duše lijene,
Na otpor trubim ja trubač sa Seine!

Šta mi je plaća? Mržnja gmizavaca
Što svoje blato lijepe o moj glas.
Al ja pred licem roda stojim vedar.
Za hljeb slobode prilažem svoj klas:
Zar nije zlatan, i bogat, i jedar?

PUTUJUĆI SLAVONIJOM

Evo me opet vozi vlak
Kroz magle zavičajne ravni.
Sviće. Sa novim jednim danom
Bude se neki davni.

Palicom pozdravlja me pastir,
I ja mu odzdrav mašem.
Kako je sraslo moje srce.
S tim poljima i šašem!

Promatram ganut (već je jesen)
Daleko razlivene vode.
Svaki puteljak tu me mami.
»Siđi!« klepeću rode.

KASNA JESEN

Posve polako, u maglenom plaštu,
Jutros je ušla u selo. Kroz baštu
Prošla je pored ocvalih lijeha,
Nađoh je ispod snuždenih streha.

**List je za listom, dršćuć od straha,
Počeo padat od njezina daha.
Otkrih je skritu u dimnjaka dimu,
I čuh je kako doziva zimu.**

DJETINJSTVO

Sad potoci pod ledom teku
U svoju rijeku,
I čudno je da led na površini
Sakriva jedan život u dubini.

Tišina. Kroza snijeg što pada,
Kao kroz začarani veo,
Ja gledam nekud u davninu.

I u modrini prvog polumraka
Nazirem oči jednoga dječaka,
Jednoga malog, mrtvoga dječaka.
I ovo dijete plavih očiju
U meni opet počinje da živi.

To sada gleda on,
To sada misli on,
To sada sanja on.
I slušam srcem kako negdje zvone
— Ah, u daljini,
Daleko u daljini —
Djetinjstva moga radosne saone.

Sad potoci pod ledom teku
U svoju rijeku,
I čudno je da led na površini
Sakriva jedan život u dubini.

ZABORAVLJENA RIJEČ

Iz dragih usta neka riječ,
Što godinama mirno spava
U crnoj sjeni zaborava,
Odjednom u tebi se prene
I sine sjajem uspomene.

Probudiv se u svojoj noći,
Trenutak sja ti u samoći;
No drugi časak već je zbrisće,
I ne vrati se nikad više.

PRAZAN ŽIVOT

Sve ulice nas vrijeđaju
Uvijek istim licima,
A naše duše žeda ju
Za beskrajnim vidicima.

O, mi smo toga presi ti.
Pobjeći, pobjeć nekamo!
Mi čudo jedno čekamo,
A neće nam se desiti.

Ne kunemo u mukama,
A radosti ne dolaze;
I dani tako prolaze
Sa vječno praznim rukama.

VERGLAŠ

¶ sivu vežu naše kuće
© godini dva, tri put
Dovede nekog starca put.

On, vrteći svoj vergl, budi
Arije koje u njem spavaju,
I koje ga — pod stare dane
Hrane.

I uvijek čuju isti ljudi
Iste pjesme ko i lane.

Tek svake godine
U veži
Vergl ko da više reži.

PREDGRAĐE

**Kraj kućica, koje me sjećaju sela,
Žalosne, hladne kućerine —**
Tu se na okнима vječito zrače
Uboge crvene perine,
A ljudi kroz poniženja idu
Dok jad ih u grob ne rine.

Kad u sobu stupiš, potresu se stakla
I prljave daske na tlima.
Na stijenama soba umjesto slika
Pjega od vlage ima,
A kada ti najbolji ponude stolac,
Stide se jer se klima.

Na okнима kržljave fuksije cvatu
U zraku punom sjete.
Djevojka jedna u šarenoj bluzi
Sjedi i čarapu plete,
Pjevuckajuć neku tugaljivu pjesmu
Iz stare operete.

Ariju, koju zaboravi grad,
Zapjeva neko tu, u tišini
Svojega okna, u crveno veče,
Kao što pučanin puši u Kini
Opijum, kada ga popuše svi,
Svi bogataši i svi mandarini.

A žene rade, vječito rade,
I rade i djecu doje,
I rijetko i nerado u grad povedu
Dečke i kćerkice svoje,
A kada kroz bogate ulice idu,
One se izloga boje.

Jer tamo ima malih mašina
I lutaka na hrpe,
I sve je to lijepo, i sve je to ljepše
No njihova lopta od krpe,
I samo im želje na oči navru,
I djeca i matere trpe.

Tramvaj je pred njima petnaest koraka,
One se boje već prijeći.
Neko ih grubo na ulici gurne,
One ne vele ni riječi —
Davno su one već navikle na to
Da ih se gura i gnječi.

Maleno zvonce na vrat'ma dućana
Nije tek igračka puka.
Stupi 1' u dućan, nenajavljen zvukom,
Prosjak ii čovjek iz puka.
Mogla bi zgrabitи žemlju sa tezge
Kakva siromaška ruka.

Pred zrcalom, koje iskrivljuje lice,
Kosu po starinski dijele
Djevojke, koje na nezgrapne noge
Navlače čarape bijele —
Jeftine čarape, čarape krasne,
Samo ako su cijele.

A kada se koja ljepotica nađe,
Jedan se drugome prijete
Zaljubljenici iz cijelog kraja
Derući za njom pete,
A nje se nauživa mladić iz grada,
I ostavi i nju, i dijete.

Nedjeljom oci napune krčme,
A majke crkvene lađe,
I krste se prstima tvrdim od posla
Da utjeha s neba im sade,
Pa ako i nemaju kod kuće kruha
Za svijeću se mora da **nađe**.

Govori čovjek u lijepom ornatu

— Ručavši ručak svoj tečni —
Da će ih Isus, kralj siromaha,
Povest u život vječni,
I da će med anđelima živjet,
I da će biti srećni.

Pa ako te amo dovela šetnja
U jedan sunčani dan,
Sa smiješkom na licu i svjetlom u duši,
Bez njih ćeš otici van,
I zaman ćeš htjeti obnoviti radost —
Uzaman.

VAGONAŠI

Geni

Mi stanujemo u vagonu
Što nije nikada na putu.
U jednom kutu nam je krevet,
A kuhinja u drugom kutu.

Tu svaki vagon dimnjak ima,
Željezni, nahereni, tužni.
U ovom kraju stareži i dima
Najljepši dan poružni.

A naša ulica je duga,
Duga,
I čudno ima ime:
Napuštena pruga.

Sve kuće brojeve imadu,
Pa ima ga i naša, bože moj.
Al nema tako velikog u gradu
Ko naš bijeli željeznički broj.

I vrt imade naša kuća:
Ukraj pruge drač,
Da igrajuć se u njem djeca
Zaborave na glad i plač.

U nedjelju, kad stane rad,
Eh, onda bijeda piye, piye;
Zapjeva neko hrapavim glasom,
A neko ženu bije.

Alkohol ubija ... znamo, o znamo
Znamo da alkohol škodi,
No rakije, rakije, rakije amo,
Jer utjehe nema u vodi.

Sada je ljeto .. veliko, zlatno.
Odoše bogataši iz grada
Da traže odmora po svijetu,
Al mi smo tu, mi roblje rada.

I naše oči dalje gasnu,
I znoje se u radu dlanovi;
Umjesto nas putovahu svijetom
Naši stanovi.

Nedjelja. Tužno. Znamo, o znamo
Znamo da alkohol škodi,
No rakije, rakije, rakije amo,
Jer utjehe nema u vodi.

BALADA IZ PREDGRAĐA

... I lije na uglu petrolejska lampa
Svjetlost crvenkastožutu
Na debelo blato kraj staroga plota
I dvije, tri cigle na putu.

I uvijek ista sirotinja uđe
U njezinu svjetlost iz mraka,
I s licem na kojem su obično brige
Pređe je u par koraka.

A jedne večeri nekoga nema,
A moro bi proć;
I lampa gori,
I gori u magli,
I već je noć.

I nema ga sutra, ni preksutra ne,
I vele da bolestan leži,
I nema ga mjesec, i nema ga dva,
I zima je već,
I sniježi. ...

**A prolaze kao i dosada ljudi,
I maj već miriše —
A njega nema, i nema, i nema,
I nema ga više ...**

I lije na uglu petrolejska lampa
Svjetlost crvenkastožutu
Na debelo blato kraj staroga plota
I dvije, tri cigle na putu.

MRTVAC

Skupina poluglasnih ljudi
Kraj odra stoji. Titra plam
Visokih razbuktalih svijeća,
Al u tom skupu on je sam.

Na prozorima sunce sjaja.
Treperi. Ali nema moći
Da baci ma i jedan trak
U tamu beskrajne mu noći.

Govor i jecanje i plač
Tišina njegovom su uhu,
Životu uzet, on tek šuti,
Tajanstven u svom crnom ruhu.

Oko njega mirišu ruže.
On leži smiren, kao svet.
Ne osjeća ih. Njihov miris
Ne dopire u njegov svijet.

VRAĆANJE

Katkad u vrevi ljudi posve stranih
Neko te lice sjeti mrtva druga.
Nestanak njegov ponovo ti rani
Zbunjeno srce, i svlada te tuga.

U žamorenju začuješ mu glas.
I ti ga vidiš. Izašav iz mraka
U tebi živi. Ali samo čas:
Desetak, dvadesetak koraka.

Prošlost se javi slatko kao flauta
U zimskoj noći. Ti mu gledaš kretnje,
Smijeh, govor čuješ davne neke šetnje.

No kad te naglo truba nekog auta
Trgne, odjednom nestane mu lika:
Oko tebe su lica prolaznika.

SPOZNANJE

P rigno sam pred životom čelo
Upoznavši mu mudru dvojnost:
Što najjače u srcu peče,
Postat će najviša opojnost.

Jer život — alkemista stari —
Umijeće znade nepoznato.
Od muka, bolova i sumnja
U mome srcu stvara zlato.

Što dublji mi je bio bol,
U većem sjaju je umino.
I tako vršim poziv svoj:
Od suza praveći vam vino.

OBASJANI TRENUCI

JESENJE JUTRO

Obukoh se,
Pozoru priđoh,
A vani: jesen.
Moj prijatelj uđe u mokrom kaputu
I cijelu mi sobu namiriše kišom.
Ne veli ni: zdravo!
Sjedne.
Zanesen
Izusti: »Jesen«.

Ta riječ je bila tako svježa
Ko naranča na grani
Nakon kiše.

JESENJE POPODNE

Stojećke cigaretu palim.
Ne prija mi.
Na stari divan ja se svalim.
Dodiјa mi.

Sjedim nepomično ko čuk.
Najednom čujem čudan zvuk.
To civili jesen. To je prva
Mašina koja pili drva.

Na okno kaplja kiše kapne
I zasvjetluca tu i zapne.
Već kapne druga i svjetluca:
To jesen mi na okno kuca.

PRED SIVOM KUĆOM

Pred sivom kućom pijaker je stao.
S njeg je sišla jedna mlada žena.
Trak laterne, što je po njoj pao,
Otkri da je modro odjevena.

Sinulo je svjetlo za roletom.
Kasnije, u drugoj sobi, drugo.
Mučeći me čežnjama i sjetom
Gorjela su oba dugo.

ŠETNJA

R. Tudiću

Hodamo nas dva po travi,
Mokroj, visokoj;
Šumi od naših koraka trava
U noćni pokoj.

Prijatelju, sklopio sam oči,
I mislim da mjesto tebe sa mnom
Jedna vitka ljepotica kroči.

To ne šumi trava,
Nego ona — hodeći —
Šušti svojim tijelom u posve tankoj odjeći.

RANA PTICA

Zaljuljala se jedna grana,
Oglasila se jedna ptica.

Smiješio sam se. Pio vino.
I osjećao sam: ovaj rani
Trenutak zelenoga jutra
Sreću je rodio na grani.

I pjesma bješe posve jasna,
Sva srdačna i sva duboka,
I tekla je baš ko što teku
Suze iz radosnoga oka.

SLAVONIJA

Stara se Slavonija opet
Otkriva ganutome srcu.

Slušam ... U klasju pjeva cvrčak
Da dani žetve dohode,
I da će skoro smeđi hrčak
Žitu doć u pohode.

Po stazi, koja poljem vodi,
Dalekoj đermi žena hodi,
I pjeva za sebe, na putu,
Pjesmu široku, otegnutu,
Ko ova zemlja što je rodi.

POČETAK PROLJEĆA

... U mladoj travi
Tad se javi
Zviždanjem glasnim prvi kos.
I gle! od pjesme žutokljunca
Odjednom vrt je prepun sunca.
Tip tip ... do puta
Doskakuta,
I digne krilo, pa se sunča.
A onda se u travu vrati,
I sluša gdje ga hvale vlati.

PROLJETNA KIŠA

Proljetna kiša nije ko druge.
Proljetna kiša rastapa tuge.
Velike, svijetle, neshvatljive umu
Radosti ima u njenome šumu.

Kada rominja i šušti po lišću,
Zaljubljenici — kako se stišću!
Smiju se oči, srca se mlade.
Proljetna kiša zalijeva nade.

BREZE NA ULICI

Kraj bijelih breza svakog dana
Ja prođem srca razdragana.
(Oduvijek ima tajnih veza
Između pjesnika i breza.)

Od čega dršćete, vi breze?
Od slatkih slutnja ili jeze?
Zašto vam krošnja podrhtava
I onda kada vjetar spava?

Na ulicu, med svijet što viče,
Ko da ste izašle iz priče.
Nježne, treperave i čiste
Baš kao prva ljubav vi ste!

BUBICA

Večeras, kad sam čitao Homera,
Bubica jedna na knjigu mi sleti.
I tako se,
Bezazlena i mala,
Najednom našla među bogovima.

Stvorenje malo, što ćeš tu? —
Pomislih, dok se ona šetaše
Heksametrima —
Ti nisi bog, ni titan, a ni heroj.
Samo si nježni osmijeh majke Prirode,
Što pojavi se i već nestane.

Al tad se sjetih da je ona trun
Života pravoga,
I da je življa
Nego cijeli Olimp,
I bubica odjednom posta velika,
A bozi mali.
I hodajući tako među bozima
Polako ušla je u moju pjesmu.

Stvorenje malo, nek te ona sačuva,
Kao što jantar čuva druge bubice,
Što slučajno se u njem nadose
Dok bješe smola još ...

SIJENO

U grad je seljak sijeno dovezo
U doba rasvijetljenih kuća;
Miris je ladanja ulicom provezo,
Budeći putem za njim čeznuća.

**Vukući kola polako i lijeno
Glomazni seoski konji su nosili
Konjima grada prvo mlado sijeno.**

Seljaku se drmahu noge i lulica;
**Ko livada, koju su jutros pokosili,
Okolo kola je mirila ulica.**

PREDJESENJI DAN

Već nema sunce starog žara,
Al dan je nasmiješen i vedar.
Bez posla i ne vičuć više
Posljednji prođe sladoledar.

Tumara bijeli čovjek ljeta
Po gradu, nevesela lica.
Kadikad padne žuti list
Pred kotač njegovih kolica.

To javlja jesen, da je tu,
I zemlja čeka prvu kišu,
A kesten jari — ti uglari —
Prašinu ljeta s peći brišu.

JESEN

Ona je tu. U tuzi kiše
Po poljanama tiho hoda,
I kuda stiže u vis diže
Usplahirena jata roda.

Polako penje se u brda,
A kuda prođe, njezin put
Od otpalog je lišća žut.
I u dol njime idu krda.

U jezero unese nemir,
I ne vidiš mu više dna,
A medvjed, koga putem sretne,
Odjednom zaželi se sna.

A kada livadama dune
Njen vjetar, uzbune se travke.
U strništima tužno šušti:
To polja slute snijeg i čavke.

Na cesti uveli se list
U čudu digo: gle, ja skačem!
A čovjek koji hoda drumom
Zagrnuo se ogrtačem.

POPODNE, KADA PRESTA KIŠA

Popodne, kada presta kiša,
U časak siv i monoton,
Pjevaše neko u drugome katu
Pjesmu o lijepoj Manon.

Pjesma, pjevana uz klavir
U polumračnom jednom kutu,
Nekoga starca obrva sijedih
Zaustavila je na putu.

Stajaše tako na ulici starac:
Bog bi ga znao što mišljaše on —
Pjevaše neko u drugome katu
Pjesmu o lijepoj Manon.

PLESAČICA

Gibala se bez ikakva zvuka,
Ko žene koje viđamo u snima.
Za veo, nalik na oblačak dima,
Skrivala se čas dojka, čas ruka.

Koraci na prstima i skokovi
Imahu lakoću letanja;
Umiljato bijeljahu se bokovi
Kod okretanja.

Ko da je težinu htjela potisnut
Od sebe, ko koprenu u plesu,
I u zrak se nekud otisnut,
Ostavivši za sobom, ko znak
Da nije samo začarani zrak,
Daske što se od skoka još tresu.

NA NOVU PLOVIDBU

Vedri se nebo. Sunce se rađa.
Plovi iz luke jedna lađa;
Jedna što dugo stajaše u doku,
Sva izbijena, s ranama na boku.
More, ko mati, vuče je na krilo.
Ljulja je, šapće: Ništa nije bilo.

SLAVLJE VEČERI

Može li ikoji proljetni dan
Smiješkom tu večer da nadsija?
S hiljadom koji ostavljaju stan
U strujanje ulica ulazim i ja.

Žamor, i šum, i šarena vreva.
Tramvaji zvone, auta se glase.
Duž jednog se krova crvena slova
Pale i gase, pale i gase...

Radosne misli. Hod bez težine.
Vecernji vjetar nam proljeće nosi.
S juga je došo. Prepun svježine
Zbjija nam svoje šale u kosi.

Bit' u talasanju ulice talas!
Osjećat život i srce, što voli! —
Večer u svome punome sjaju
I njega svojom svjetlošću poli! ...

To su duboki časovi zdravlja,
Koji nas jačima, boljima čine.
Između svjetala večernjeg slavlja
Nije li ovo put u visine?

U SUTON

U sutor, kada prve zvijezde
I prve gradske lampe sinu,
Kad ljubavnik o dragoj sanja,
A pijanica o svom vinu —

Ja tiho hodam pored kuća
U kojima se svjetla pale;
Sva zla, i nevolje, i sumnje
Najednom budu posve male.

I smiješim se u meki suton,
Od zapaljenih zvijezda svečan,
I osjetim dubinu svega,
I da je život vječan — vječan.

VEĆERNJI VIDIK

Cmrok

Proljetno veče puno obećanja.
Gle opet jednom osjećam se mlad.
Pod silnim nebom, koje zvijezde sanja,
Raširio se rasvijetljeni grad.

Nešto duboko, ko pjesma starine,
Pjevana altom u tišini mraka,
Teče u moje srce iz nizine,
Od nizova i hrpa svjetiljaka.

Ko da mi šapču ta svjetla daleka:
Ne kloni! Nešto radosno te čeka!
U dublji zanos, ili ljubav novu —
Kuda me zovu?

ZIDARI

Onoga dana dogradismo krov,
Visok i pristao.
Pala je kiša i polila krov:
On je blistao.

Oprasmo ruke. Sjedosmo ručat,
A pri objedu
Pogledasmo često na blistavi krov —
Na našu pobjedu.

ŠTURAK

Dugo je u noć pjevao sam,
Još budan, kad vrt je već spavo.
Uz njegovu jasnu i drhtavu pjesmu
Polako je ocvjetavo.

Svoj jedini, tanki, srdačni zvuk
Ponavljo je bezbroj puta.
Tad nesto leptira. A vilinja kosa
Zrakom poče da luta.

Sve tiši i tiši mu bivaše glas,
Ko tužno nešto da sluti.
Na rubu puteljka, neprimjetno skoro,
Trava je stala da žuti.

A kada je k njem dolepršao list
Već svenut, ušutje potresen.
Granjem je prošao prigušen šum:
U vrtu je bila jesen.

TIŠINA

Sjedim u travi.
Al ne sjedim sam.
Na različku, što se lako njiše
Do mojih nogu, sjedi jedan leptir,
I mirno med mu iz modrine siše.

Ne boji me se. Kao da se sviko
Već posve na me.
Ne smeta nas niko.

POGLED

U tvojim očima kadikad
Tajanstven jedan pogled sine.
Al tek što sine već i mine.
Sto skriva u svom čudnom sjaju
Taj odraz bogate dubine?

Da T bol, što neće da se smiri?
Ne znam, gonetam uzaman.
II bljeskom tuge iz njeg viri
Nesretni, davni neki dan?

Ili je san, duboko snivan,
Nikad neostvaren al divan,
Što svagda će mi ostat skrit,
A tvoga bića on je bit.

LJUBAV

Od naše ljubavi i sreće,
Gle, zvijezde su večeras veće;

A šum, što dopire iz grada,
Nije 1' ko pjesma vodopada?

0, to je polet u visinu!
Srca nam zamiru i ginu.

U ljubavi bih s tobom, draga,
Nestati htio ja bez traga.

NOC TAJANSTVA

Ja čutim da sam nečim taknut.
Ko dahom. Ali ne znam čime.
Da l' za mnom, draga, pružaš ruke.
Ili si rekla moje ime?

U meni sada sve je tiho.
Ja čekam znak tvoj da se javi.
Ja čekam budno, čekam žudno:
Ja bdim u jednoj višoj javi.

Marina, to je noć tajanstva:
Čeznuća putuju po tmini,
I ovaj osmijeh na mom licu
Primit ćeš negdje u daljini.

U SVJETLOSTI

Već očajan i lišen moći,
Ja nisam očekivo spas.
Tada, u čemernoj samoći,
Tvoj nježni začuo sam glas.
I on je bio kao zov
Na novi put, na život nov.
I ti mi svoju ruku pruži,
I ljubav nas u jedno združi.

Kako je duga bila noć
U kojoj, draga, tebe snivah!
Već mislio sam: nećeš doć.
I rekoh: ona ti je živa
U tvojoj želji, tvome snu,
Al odista je nema tu.
Zemaljskim stazama ne kroči
Ta, čije divne čekaš oči.

A gledaj: nebo šija plavlje
Otkada ugledah tvoj lik.
Ljepota, snaga, svjetlo, zdravlje
Ugušiše u srcu krik.
Očima tvojim obasjani
Protiču sada moji dani.
Raskošan, rujan, vedar, žut.
Otvara jesen za nas put.

Podimo zagrljeni, draga,
U ovaj začarani svijet;
U ljubavi je čudna snaga,
Što korak pretvara u let.
Od poljubaca, zagrljaja
Sve oko nas je puno sjaja.
Duboka sreća svuda zri,
Jer sobom nosimo je mi.

VEČERNJA PJESMA

Na izvoru, u tiho veče,
Sa vodom jedna riječ isteče
Žuboreć isto kao voda.
Tišina drugu riječ mi doda,
A treću vrba ili zova.
Poneku vjetar još mi dadne,
A neka bogzna otkud padne,
I govor mi je pun darova.

PJESMA MRTVOG PJESNIKA

Moj prijatelju, mene više nema.
A1 nisam samo zemlja, samo trava.
Jer knjiga ta, što držiš je u ruci,
Samo je dio mene koji spava.
I ko je čita — u život me budi.
Probudi me, i bit će tvoja java.

Ja nemam više proljeća i ljeta,
Jesen svojih nemam, niti zima.
Siroti mrtvac ja sam, koji u se
Ništa od svijeta ne može da prima.
I što od svjetlog osta mi života,
U zagrljaju ostalo je rima.

Pred smrću ja se skrih (koliko mogoh)
U stihove. U žaru sam ih kovo.
Al zatvoriš li za njih svoje srce,
Oni su samo sjen i mrtvo slovo.
Otvori ga, i ja će u te prijeći
Ko bujna rijeka u korito novo.

Još koji časak htio bih da živim
U grudima ti. Sve svoje ljepote
Ja će ti dati. Sve misli, sve snove,
Sve što mi vrijeme nemilosno ote,
Sve zanose, sve ljubavi, sve nade,
Sve uspomene — o mrtvi živote!

Povrati me u moje stare dane!

Ja hoću svjetla! Sunca, koje zlati
Sve čeg se takne. Ja topline hoću
I obzorja, moj druže nepoznati.
I zanosa! I zvijezda, kojih nema
U mojoj noći. Njih mi, dragi, vrati.

Ko oko svjetla leptiriće noćne

Oko života tužaljke mi kruže.
Pomozi mi da dignem svoje vjeđe,
Da ruke mi se u čeznuću pruže.
Ja hoću biti mlad, ja hoću ljubit,
I biti ljubljen, moj neznani druže!

Sav život moj u tvojoj sad je ruci.
Probudi me! Proživjet ćemo oba
Sve moje stihom zadržane sate,
Sve sačuvane sne iz davnog doba.
Pred vratima života ja sam prosjak.
Čuj moje kucanje! Moj glas iz groba!

DAVNO I NEDAVNO

BUĐENJE ŠUME

Grane se mirisno njiju,
I dišu
Njene zelene grudi.

Na nju se lijeva pun zlata
Sunčani katarakt,
I pjeva puno ptica
Ko puno srebrnih žica,
A žuna udara takt.

U travi se cvjetovi smiješe,
A vjeverica sluša
Jutarnje glasne pjevače
I veselo, veselo pleše
I skače.

RIMSKA FONTANA DEL TRITONE

Na školjci, koju mu drže
Četiri vjerna delfina,
Što radi taj mramorni tri ton?
Da li u trubu duva,
II ispija bukaru vina?

Ne doznah. U tome trenu
U mlazu čudo se rodi:
Duga se šareno smije
I kupa se u vodi.

NARANČA

Dohvatih naranču sa stola,
I najedanput
U svijesti mi sinu:
Sada je zima.
Neprijazna, duga,
A ja u ruci držim komad juga.

I zlati mi se naranča u ruci.

Sačuvala je malo južnog sunca
Na svojoj kori,
I smije se,
I miriše,
I gori.

SVIRKA NA CITRI

**Sto dugo mučalo je mukom
Oglasilo se sad pod rukom,
O kako slatko! Kako slatko!
Davninom zvoni stara citra,
U svakom zvuku spomen titra,
O kako slatko! Kako slatko!**

Sa dna se moga srca diže
(**Da osvijetli ga, da ga vida!**)
Djetinjstva moga Atlantida.
Dubokom čežnjom bruje žice,
**1 sve je veća moja sreća,
I obasjano mi je lice.**

LAĐA U NOĆI

Talas za talasom obali šalje
Lađa, što krenu*niz maglenu rijeku.
Iz Barča je stigla, i sada će dalje:
Tuli svoj dugi zbogom Osijeku.

U noćnoj tišini kotač joj lupa
Grabeći vodu, željan daljina.
Duž njenog u tamu ovitog trupa
Okruglo gore okna kabina.

I tako se dimi, i šumi, i svijetli;
Lijevo i desno obala spava.
Prije no zoru navijeste pijetli
Dunavu na dar dat će je Drava.

U PONOĆNOM RESTORANU

U ponoćnome restoranu,
Kad bješe u njem sama radost,
Oh, najedanput, najedanput
Pojavila se opet mladost.

Cigani su gudili, gudili.
Jesu 1' je oni probudili?
Pogledi žena su bludili, bludili,
Jesu 1' je oni probudili?

Uživaj staru, divnu noć,
Što ustade iz onog svijeta,
Kad život bješe hrpa sna
U srcu od osamnaest ljeta.

I lampe ko da gore jače,
I duša sva u žudnji strepi,
A violina plače, plače —
I svi su ljudi opet lijepi.

LI-TAI-PO

Poklonio mi car na dvoru
Tu haljinu kad na put krenuh.
Ja uvijek sanjarim o moru
Kad gledam plavu svilu njenu.
Ja prođoh u njoj, pijan, Kinom,
I zamrljana mi je vinom,
Al sad, kad valja da je zderem,
Sad nije vrijeme da je perem.

Dosadio mi život pjan
I gostiju u krčmi hvala,
I sve me vuče jedan san
Od punoga pokala.
Neću da pjevam uz liru svoj plač
I zanose gostima glupim,
Idem da čistim od rđe svoj mač,
I konja idem da kupim.

Već travu jedu mjesto hljeba,
A dvor se smije cijelu noć.
Sa svjetinom ču sinu neba
Na razigranom bijelcu doć.
I kada čuje da mu bunu
Donesoh mjesto zvonkih rima,
I pod balkonom da ga kunu,
Samo će ga proći zima.

PREDI

Iz vojske u šumu on ode
I korijenjem se hranio.
I nemaše ništa osim slobode,
A nju je bijegom branio.

Mađarica se jedna mlada
Zaljubi u toga mladića;
Nomad i unuka nomada
Rađahu nova luda bića.

To dvoje, kojim' ideali
Bijahu puti u nedogled,
Život su mome djedu dali,
A meni tužan pogled.

I često, kad u noći ležim,
Osjetim silnu čežnju da bježim.
Kud — neka slučaj odredi smjer:
To u meni pjeva sa zanosom svježim
Stari, mrtvi dezerter.

I pjeva i pjeva o slobodi
Bez granica,
I kako su ljepše velike šume
Od oranica,
I kako je lijepo, i kako je ludo
- Hej! -
Rastrgati rudo.

MOJ PRIJATELJ PRIČA

Probdismo noć. U svitaj zore
Sa brodom ponese je more.

A kad u dalji nesta broda,
Ostadoh samo ja, i voda.

Nad vodom trak se dima vio.
Zašto sam stajo? Što sam htio?

PRATNJA

Njene mi oči nisu dale
Zaboraviti posve na nju.
One su samo meni sjale
Na mojoem dugom putovanju.

Kao da hoće da me brane
Sve moje pratile su pute.
A u tegoba pune dane
Pogledahu me zabrinute.

CIRKUSKA SKICA

Po predstavi, svi po redu,
Ulaze u svoju bijedu.

Mišićavi akrobati
Skidaju kostime znojne,
Zadovoljno ko vojnici
Uniforme poslije vojne.

Žene, otirući šminku,
Pred zrcalom naglo ružne,
I vide li novu boru
Postanu im oči tužne.

KOD VAGONA

... I njena mala nogu klecnu
Na stubi vagona.
Ona se iznenada lecnu:
Pa što to radi ona?

I još je mogla nogu povuć,
Poslušavši klecaje,
I slomljena se doma dovuć,
I opet past u jecaje.

Pa da je — ko i dosad — ljube
Neljubljene usne,
I grle one ruke grube
Noću pre no usne.

Tad osjeti da njeno tijelo
Sve slabije dršće —
I podigla je s lica velo,
I stisnula je kartu čvršće!

PJESMA O TIŠINI

Ona se uvijek javi kad zanoća.
U večernjici svako veče šija.
U tami bdiće, u lišću čarlija,
A njena sestra zove se Samoća.

Ne laže nikad. Ne osvaja zvukom.
Blagoću ima stare mame.
Ko dobar drug je: zagrli te rukom
I punim smisla govori ti mukom,
Ili ti ruku položi na rame.

Ako ti srce šija od vedrine,
Milinom svojom ona je uveća.
Ako je tamno, teret s njega skine,
I otvara mu vidik u dubine.
I katkad u njem zatreperi sreća.

PRED JEDNOM STAROM NADGROBNOM PLOČOM

Kroz nekoliko stoljeća sve kiše
I mrazovi, i snijezi svake zime
Pomagali su vremenu da zbrishe
Pismena, što su nekad bila ime
Na ovoj ploči. Nije više vidljiv
Ni gordi grb. Gle, postao je stidljiv
I sakrio se. Ime, roda znamen —
Oboje nestala. Sporo vrijeme hodi,
Al ono što je klesano u kamen
Za njeg je kao pisano na vodi.

PJESMA 0 PROBUĐENIM SPOMENIMA

Propala ljubav ne nosi se na put
Kao što nosiš kovčeg i svežnje.
U spomenima život samo spava;
Kad probudi se — oni budu čežnje.
Putuješ dane i putuješ noći:
Oni su tvoje društvo u samoći.
U zanosima, lutanju daleku
Oni te naglo zbole, zapeku.
Otideš dalje. Oni dublje riju
I glumljenu ti radost tiho piju.
Na dnu ti srca čuće sumnje, čuju
Micanje svake nade, pa je truju.
Tjeskobama, ljubomorom te muče,
U sutra sjenu bacajuć od juče.

PRIJE ČETVRT STOLJEĆA

(*Bdjenje*)

P rolazi noć. Ja spavati ne mogu.
Hoće li jutro ikada da svane?
Na jednom svome prevrćem se logu.
Sam sipam sol u svoje rane.

Što hoću? Mira, mira, samo mira!
A što sam htio? Dići se do slave.
A sad mi svaka miso ranu dira.
Od rana idem oborene glave.

Ja teškoga iskustva teret nosim.
I često putem, da odahnem, stajem.
Ponižavam se, pretvaram se, prosim,
A bilo mi je suđeno da dajem.

Nemirni snovi moje srce griju,
I nove muke pohlepno ga traže.
Bolovi u njem kao straže bdiju,
I smjenjuju se u njem, kao straže.

Sav brižan varim omamljivo piće,
Ko mudri враč od ponajlučih trava,
I moje srce po svijetu se skiće
Da budi srca kojima se spava.

Pa ipak, često, ja ne mogu dalje.
Gluhoća duša koga neće smesti?
Na mučni put ko nejaka me šalje?
Ko izgubljeno dijete sam na cesti.

*

Čemernu kletvu na dnu sebe krijem.
Nju kunu naši najbolji mrtvaci.
A1 njezin glas je zatrpan i nijem,
I neko mora da je u svijet baci.

U beznađu se rađala i sramu,
Ujadne zore, predvečerja pusta,
Ikrla se u šutnju, ko u tamu.
Danajzad opet nađe svoja usta.

O zemljo moja, ti si kao bara.
Kad koja glava iz mulja izviri,
Ne viri dugo. Ima, ko se stara
Da dotučena zauvijek se smiri.

Ko nekad, iza obećanja vinskih,
Kašljuca i sad varani Lisinski,
A usred bučnih zdravica i fraza
Čuje se jecaj slomljenoga Vraza.

To naš je lovor, prastar, vječno zelen.
Nek sklanja glavu kom je gorak pelen!
Ko usmjeli se, kom se otme vapaj
Za suncem čut će kao jeku: Skapaj!

*

Čitave noći ja se tako borim
Sa očajem. I mada nisam krikom
Zavrisnuo u mučenjima sporim,
Zaludu! On je osto pobjednikom.

Več sviće. Zvona čujem izdaleka.
Za novu patnju dan je pute utro.
Pred prozorima krvnički me čeka
Daždovo, sivo, žalostivo jutro.

1955.

NAD SVOJIM POLETIMA PALIM

Nad svojim poletima palim
Necu da placem i da kukam.
Preponosan da sebe žalim,
Ja pjesmu svoje propasti fićukam.

A svi što polaze u propast
Nerado na svom putu staju.
Sam sebi ja se hoću dopast.
Gle kako vedar idem svome kraju!

Samo kadikad, iznenada,
U srcu nešto me zazebe.
Protrnem. Čudan bol me svlada:
Izgubio sam sama sebe.

Zanijeme tada moja usta,
Već navikla na drske zvuke.
Oko mene je tama tako gusta.
— Eliza, gdje su tvoje ruke?

KRONOS

Sat govori: »Ja kucam
Neprekidno i čilo.
Vremena ja sam bilo.«

I jednakim se zvukom
Iz utrobe mu javlja
Čas nevolje i slavlja.

I teku, teku, teku
Trenuci koji grade
Sve bolove i nade,

Sva zla, sva očajanja,
Sve strasti, sva čeznuća,
Sve sne, sva nadahnuća.

I tkaju, tkaju, tkaju
Sve zanose nam žarke,
Sve istine i varke.

Nad svime bog je Kronos:
Ko vječni teče vrutak,
A dah mu je trenutak.

On daje, da nam uzme;
On uzima, i daje,
I traje, traje, traje.

Ne dira njeg naš uzdah,
Ni plač, ni nijemi ponos —
Ravnodušan je Kronos.

I vječno njime gonjen,
U nevolji ii sjaju,
Svak svojem ide kraju.

Sat govori: »Ja kucam
Neprekidno i čilo.
Vremena ja sam bilo.«

SAM SA VATROM

U peći vatra bruji i šumori.
Ja stojim o zid naslonjen u tami.
Sad ja i vatra u sobi smo sami.

Sve jačim šumom javlja se iz peći.
I ko da znak mi daje, zapucketa.
To vatra hoće nešto reći.

Ali ja vatru samo slušat umijem,
I čudnovata spopada me sjeta,
Što njezin jezik ne razumijem.

IVAN GOVORI

Na livadi onoj, u travi,
Mnogi sam proležo sat
Bezbrizno, potruške,
Držeć u zubima vlat.

Ili bih nauznak lego
I oblaka pratio let,
Da zatim, zatvorivši oči,
Uđem u vlastiti svijet.

Vjetar je njihao travke,
Bumbara čuo se glas,
Skakavci skakahu živo:
Bilo je mnogo nas.

Nad nama sjalo se nebo
Pod nama sunčo se grad
Na livadi onoj, u travi,
Tamo sam bio mlad.

SVJETLO U DOLINI

Svjetalce jedno gori u daljini:
Jedino svjetlo u noćnoj dolini.
I trepti nježno.

Tako milo

Ko da se smiješi.
Al gle! već se skrilo.
Ugasilo se. I ko bi ga znao,
Zašto ti bude odjedanput žao.

DORICA

Dorica — to je lutka
Koju mi jednom od šale
Donijela žena moja.

Seljanka to je mala
U nošnji šestinskog dola.

Ona o svjetiljci visi,
U kutu mog pisaćeg stola.

I ja je pogledam katkad.

Ona je utjeha moja
Usred bola.

POLUSAN

P onekad, kada zaklopim oči,
Neka se rijeka šumeći javi.
Pod vrbom se njiše poznati čamac.
O, djetinjstvo moje na Dravi!

Evo i Lole, kujice žute.
I Lorda. Uza me stoje.
Gladim ih. Staromu vraća mi srcu
Jedan svoj časak djetinjstvo moje.

Mislim na vrt, na ljudićku u njem.
Na bunar, na krušku, na lijesku.
Sitnice! A kako raduju srce.
Ko srebrna zrnca u pijesku.

PROLJEĆE KOJE NIJE MOJE

NA AHERONU

U tamnoj noći stigoh sam do Aherona.

»Harone!« viknuh u gluhi mrak. Tiho je crna šumila voda.

Bio sam ko još nikada sam.

Kroz maglu nazreh da pristaje čun. »Što hoćeš?« čuh iz tame glas. Ja podigoh glavu i rekoh: »Preko!« — »Imaš li putnicu?« upita Haron. Nasmiješih se: pokazah svoje patnjama izbratzdano srce. On klimnu glavom i prihvati veslo.

Već stupih nogom u njegov čun. Tad začuh iza leđa krik (odakle poznajem taj glas?), i dvije me ruke trgoše natrag, snagom koju tek ljubav daje.

Ja sada slušam onaj glas (ne čujem crne vode šum) i gledam neće l' na tamnome nebu ipak se koja pokazati zvijezda.

BALADA O LAZARU

Onomu koji se digne iz groba
Dugo je hljeb u ustima gorak.
On tiho hoda između ljudi,
I nesiguran sad mu je korak.

Nerado njega sretaju ljudi.
A koji ga — ruke mu stišćući — bodre
Potajno traže na njegovom licu
Pečate smrti sablasno modre.

Skidoše s njega mrtvačko platno.
Al ne i s lica blijedoga sjenu.
Bezdanu tugu on u sebi nosi
I svoju smrt nedovršenu.

PROLJEĆE KOJE NIJE MOJE

J a ne vidim od svoje sjene
Ni sunca, ni te mlade boje.
Proljeće svuda sja i cvate,
A1 ono nigdje nije moje.

Ne živim u njem, već sa strane.
I kuda god mi noga krene
Na svim je putevima radost,
A sva je radost izvan mene.

Bez pokoja sam. Kakvom tugom
Kažnjava život svog bjegunca!
Nijedna zraka nije moja
Od ovog svima danog sunca.

VJETRU

Znam ja što hoćeš, popodnevni vjetre!
Ti rado bi s lica otpuhno mi sjenu.
Al ako je ona sa njime već srasla?
Ne ide to, vjetre, u jednome trenu!

Ja sam već dugo vremena tužan.
Na križu mračnih misli sam propet.
Pusti me, vjetre! S lišćem se igraj!

Pa ipak, dragi, navrati se opet!

MOJE JUTRO U MAKSIMIRU

Ne dopire do moga srca pjev
Tih ptica što se javljaju sa grana.
Ja čujem uhom, al ne čujem srcem,
I pjev me samo dotiče izvana.

Ne smije mi se nebo, nit me dira
Ta raspjevana sunčana tišina.
Životarim u sjeni. Izvan sjene
Ničega nemam, sve mi je tuđina.

U mojem srcu pjevale su ptice
U tiha jutra, za sunčanih sati.
Sad u to staro, napušteno gnijezdo
Nijedna neće da se vrati.

POSVE POLAKO

Posve polako, o posve polako
Tajna se svjetlost u meni širi.
To zamrla radost otvara oči.
Ah, sunce u moje srce već viri.

Ne, nije još jako.
Još uvijek je mlako,
I ne gleda cijelim okom, već žmiri.
Ali polako, polako, polako
Gube se pred njim noćni vampiri.

VEČERNJI KORACI

MJESEČINA

Sad ne miče se nigdje niti list.

Dubokih tajna puno sve se čini
Na ovoj tako bijeloj mjesecini.

U viši sve je podignuto svijet.

Grm nije više grm, ni kamen kamen.
Dogodila se tajna preobrazba:
Iz svake stvari sad izbjija glazba.

Nju čuje samo srce. *Njime* bdij,
Prepusti joj se sav, i pij je, pij!

JEDNE NOĆI

Te noći pisah sjedeć posve mirno,
Da ne bih majci u susjednoj sobi
Škripanjem stolca u san dirno.

A kad mi koja ustrebala knjiga,
Sasvim sam tiho išao po sagu.
U svakoj kretnji bila mi je briga
Da staričicu ne probudim dragu.

I noć je tekla spokojna i nijema.

A tad se sjetih da je više nema.

U KRAJIŠKOM GRADIĆU

Kako je davno, kako davno
Što ne obidoh ovaj gradić!
A tu sam se ko dječak igro
I, nasmijan, vragolao ko mladić.

Ništa promijenilo se nije
Na promenadi. Isti red
Stabala na suncu se grijie.
Djevojke smiju se ko prije,
I ljubav im se čini čisti med.

Zašumi lišće. Ja ga slušam.
Podilazi me čudna sjeta.
Ja jasno čujem gdje mi šapče
Da sve što cvate i odcvjeta.

Ništa promijenilo se nije
Na promenadi. Isti red
Stabala na suncu se grijie.
Djevojke smiju se ko prije.

Ja hodam ispod kestenova sijed.

SUPUTNIK

Od ove magle, danas tako guste,
Sve ulice se čine kao puste.
Pa ipak, iza te zavjese sive
Hodaju ljudi,
I ulice žive.

I blizu tebe možda neko ide
Baš istim putem.
A1 s maglom je sliven
Potpuno za te i tebi sakriven.

POPUBINA

Još nikad nije stari kesten
Uživao u sjaju danjem
Ko jutros, kad je cijelo jato
Vrabaca zaživkalo na njem.

Prenaseljene su mu grane.
U krošnji mu je čudna vreva.
Hiljadu malenih života
Na njem se prepliće i pjeva.

Možda ćeš ipak — rekoh sebi —
Još radost osjetit, što jesи.
Tu svijetlu popubinu ptičju
Na neizvjesni put ponesi!

NA KRAJU LJETA

Svjetlucave i sasvim tanke niti
Lelujaju se zrakom amo tamo.
Bez ikakve su koristi te niti,
A žao nam je da ih pokidamo.

Trenutak lebde, ko da i ne znadu,
Onako lake, za zemaljsku težu.
Tajanstveno su radosne i tihe.
I ko bi znao s čim nas one vežu.

ZAPIS O ZIMI

To nije zima i tu nema zime:
U gradu od nje osta samo ime.

Ona je tamo gdje zavija vuk,
Gdje snijeg je visok i jedva se hoda.
Na silnoj ravni gdje je svečan muk
Beskrajnih polja i zamrzlih voda.

ZAPIS 0 VRŠNJACIMA

Sve češće u okviru crnom
Imena čitam ja vršnjaka
Što skrenuše u tajne mraka.

Naš naraštaj u zemlju ide.
Na zemlji se je malko vrzo,
A sada u nju ide brzo.

Sve manje zanosa i želja
U sebi čutim. Zato pamtim
Sve više mrtvih prijatelja.

I njina lica, kretnje, riječi
U meni počesto se bude.
Ja žive gledam mrtve ljude.

Smrt radosti polako truje.
I tamnu pjesmu prolaznosti
Sve glasnije mi uho čuje.

PJESME U PROZI

MLADIĆ NA UGLU

Već po sata stoji mladić na uglu. Već je po treći put — gledajući u dubinu ulice — zamijenio djevojku koju očekuje sa drugom.

Jedna je imala žutu haljinu kao ona.

Druga je hodala kao ona.

A treća — ni sam ne zna kako ju je mogao zamijeniti s njom.

Kao što se more po žalu razljeva i povlači — tako uđe u nj radost kad pomisli da ju je među prolaznicima otkrio, a povuče se kad vidi da se je prevario.

Nje nema, i on se osjeća smiješan.

Pretražuje očima prozore kuća, odakle ga mogu vidjeti.

Možda neko motri kako on tu stoji i, odgonetnuvši zašto stoji, zabavlja se njim kao smiješnim čovjekom. Prije deset minuta odlučio je otici za pet minuta, ali on još uvijek čeka i gleda pažljivo u gibanje ulice. A sutra, kad se s njom sastane, lagat će joj iz ponosa da ju je čekao samo deset minuta.

DJEVOJKA NOĆI

Pred ogledalom je zastala. Kao na licu ugljenarovom
ogleda se i na njenom licu zanat njen.

Još jedanput povuče kažiprstom preko nacrnjenih
obrva, namjesti dlanovima kosu i opipa torbicu.

Ključ je u njoj.

Odilazeći, misli ko će je noćas pohoditi.

Da li kakav čovjek siguran i surov, ili dražešno ne-spretan dječak, koji povlači ruku pred svakim
oštijim pogledom i moli očima dopuštenje za
svaku smjeliju kretnju.

Hoće li ostaviti u njenoj postelji miris parfema, za-dah vina, ili ništa do zgnječenih jastuka i tople
ponjave, koja će ohladnjeti isto tako brzo kao
i on.

ORAO U VOLIJERI

To nije stijena sure, slobodne planine, nego nagomilani kamen u kavezu. Ovo je svijet u kome se leprša, a ovaj dan — to nije pravi dan.

On sjedi nepomično, sa suvišnim krilima, i samo spava, spava. Kadikad otvori oči i gleda oblake kako putuju u beskraj. Kadikad — začuvši zov visine — raširi krila, ali ih odmah skupi: zna da će prvim zamahom udariti o žice kojima su mu ukrali život.

TIHO, O TIHO GOVORI MI JESEN

*T iho, o tiho govori mi jesen:
S uš tanjem lišća i šapatom kiše.
Al zima srcu govori još tiše.
I kada sniježi, a spušta se tama,
U pahuljama tišina je sama.*

P R I L O Z I

Svjetla za daljine

O lirici Dobriše Cesarića

Prava poezija je kao elemenat, jednostavna i neprotumačiva. Preobraziti je u racionalne pojmove uvijek je, jednim dijelom, uzaludan trud. Poetika ima vlastitu otpornost i pod naslagama naših shvaćanja (relativno krivih i relativno ispravnih) ona čuva svoj vlastiti sjaj i svoju unutarnju svjetlost. Lirika je u svojoj kristalizaciji najsrodnija rudama i oblicima koji se radaju u dubinama zemlje i mora, na dnima nevidljivih ognjica, u dubinama ljudske tragedije.

Lirika Dobriše Cesarića ima složenu jednostavnost prirode. Ona je, u svome čistom pjevu, proljetni kos. I kiša, u sumornim sazvučjima. Ona je svjetlo svitanja. Ona je suza u oku. Zanos i cvijet u cvatu. Ona je prazna i napuštena stanica i svijetao grad. Izazvana životom, ona je izazov životu. Pjesma nije slika o svijetu, nego vizija svijeta kao slike, svijet stvoren po mjeri čovjeka.

Cesarić je smionom originalnošću otvorio novu stranicu hrvatske lirike. Svježi izvor te poezije briznuo je i šiknuo na osfalt gdje pile i kestenari dočekuju zimu, a sladoledari žarki ilinštak. Grad je Cesarićeva lirska tema, ali ne grad sa svojom geometrijskom arhitekturom i tvorničkim dimnjacima, nego čovjek u gradu, čovjek koji postaje žrtva tehničke civilizacije i društvene nepravde. Načelo grčkog filozofa Protagore: — »čovjek je mjerilo svih stvari: onih, koje postoje, da postoje, a onih, koje ne postoje da ne postoje«, — nalazi suvremenu potvrdu u Cesarićevoj lirici koja »srcem osvjetljava svijet«.

Cesarić u svojoj poeziji nije pomadan, on je u tokovima života, stamen i vlastit. Ima pjesama u kojima je i sunce mračno, lažno. Cesarić je od onih pjesnika, koji i mrak pretvaraju u svjetlost svojih stihova. Njegova lirika nije samo jedan od vrhunaca u hrvatskoj poeziji, već i trajno prisustvo životnog stvaralaštva i mladosti.

Cesarić je pjesnik koji viziju svijeta konkretizira i tajnu stvari otkriva čulima. Njegovo je oko i uho otvoreno za svjetlost i sjenе, za talasanje i kruženje skrivenih ritmova. Ispod prividnosti običnih pojava on intuitivno otkriva dublji, simbolički smisao i suglasja života (Oblak, Voćka poslije kiše, Mrtva luka, Tihu, o tiho govori mi jesen). Misaono i tematski složena (Kad budem trava, Povratak, Srce, Mrtvačnica najbjednjih, Trubač sa Seine), ova lirika rađa se u patnji i bolu. U njoj govori čisti glas čovjeka, izvoran i jednostavan, kao plać i radost.

Lirika Dobriše Cesarića skriva u sebi tajnu magiju i čudo koje se ne da ponoviti: — složenu jednostavnost i jedinstvenu vezanost sadržaja i forme. Njegov pjesnički svijet nije samo izraz, nego i doprinos stvaranju osjećajnosti suvremenog čovjeka.

O lirici Dobriše Cesarića pisano je mnogo i izricana su različita gledanja. Iako vremenski kratka, ova lirika odolijevala je događajima, koji su po svom značenju epohe. U nemirima života ona se pokazala životnom, mladom i otpornom, jer je i sama nemir i otpor. O problemima koje je postavio Cesarićev stih, o njegovoj poetici i o kreativnom procesu treba i još će se govoriti, jer to traži sugestivna riječ te poezije.

Ali jedno je sasvim utvrđeno: da je Cesarić duboko impresivan pjesnik i da je njegova lirika snažan i vlastit izraz ličnosti. Vrijednost takve lirike je trajna, i vrijeme i pojedinci u njoj otkrivaju različita svojstva. Pjesnik, iako jedan čovjek, nije nikada samo jedna patnja, samo jedna radost i samo jedan san, jer je on sinteza svoga vremena. On je ticalo u budućnost.

Susrećući se sa Cesarićevom lirikom od najranijih dana svoje mladosti, uvijek sam, i iznova sam, bio oslojen jednostavnosću izraza. Tražeći paralele, uživljavajući se u druge suprotne pjesničke ličnosti, uvijek sam, i iznova sam, mogao prepoznati njegov izvoran lirski govor koji ima svoju uspravnost i svoj zvuk. Htijuci se emotivno i racionalno odrediti pred tom lirikom, uvijek sam, i iznova sam, otkrivao njenu, u dobrom značenju, tvrdoglavost i humanu ustrepatlost. Kao svaki istinski umjetnički izraz i Cesarićeva lirika sama kazuje više od onoga što je o njoj rečeno. Zatvorena u svojoj neponovljivoj strukturi produžuje se u nadvremensko i ljudsko postojanje (Pjesma mrvog pjesnika).

Uvođenje u liriku Dobriše Cesarića ulazak je u složenu bit žive i suvremene ličnosti, u jedno tjeskobno vrijeme između dva rata, u ljudsku dramu, koja nije samo jedna i usamljena, već drama vremena. I ta lirika sama ključ je ljubavi, koji otvara tajna vrata života.

Život i umjetnost isprepliću se i dodiruju kao radanje i smrt. Veza umjetnosti i života prisna je i uzajamna. Lirika Cesarićeva neodoljiva je svojom konkretnošću, a to je čist i snažan doživljaj i osjećanje stvarnosti. Kad ne bi bilo te lirike naši dani bili bi osiromašeni za jednu humanu riječ, za jedan prisan zvuk i za jedno obasjanje ljepote. I kad, u mijenjama dana i noći, oblak zasja nad gradom, zatvorenim u svoje brige, učini mi se da sam u gostima kod samog pjesnika. I kad ne bih poznavao noćnu tišinu ulice u kojoj stanuje, njegov govor i živ pokret — naš bi razgovor bio isto toliko srdačan. Razgovor s poezijom, sa istinom o ljudskom biću.

Pjesnicima ne treba pohvala, a još manje pjesniku Povratka, Mrtvačnice najbjednijih ili stvaraocu Spašenih svjetala. Pjesnicima treba srca. Lirika Dobriše Cesarića živi, neponovljiva u svojoj strukturi, životna u svojoj izvorno ljudskoj istini. Ona je iz knjige prešla u govor naroda, u korijenje života.

2

Bol i svjetlost — dvije su riječi koje se u Cesarićevoj lirici javljaju kao nosioci značenja, kao poruka.

Bol je: dubina, a svjetlost: visina, preobrazba, otkriveni trenutak vječnosti. To su koordinate koje kristaliziraju pjesničku viziju.

*Slabašnu djecu radost rada,
I njezin porod brzo gine,
A pjesme, rasplamsane bolom,
Gore ko svjetla za daljine.*

O sati sumnje, sati bola

U kontekstu Cesarićeve lirike imenica bol ima složenu skalu značenja od fiziološke i psihološko-emotivne do misaono spoznajne i stvaralačke boli. (Spoznanje, Krik, Pogled, Sakriveni bol). Kao sinonimi bola javljaju se: grč, jad, patnja, čemer, krik, vrisak, plač, žuč, a kao pridjvenska određenja: mračan, gorak, dubok. Svaki osjet na određenoj granici postaje bol.

Bol je psihološko-emotivno stanje, doživljaj svijeta, temperatura u kojoj se oblikuje stih. Pjesnička misao nije u idejama nego u slikama. Pjesnik misli formom.

*Završisnuvši svoj vrisak u svijet
Da uokolo traži jeku,
Razdijelio sam svoje srce
Med braću neznanu, daleku.*

Krik

Bol je izvorni stvaralački čin, misleća patnja, a ne primijenjena filozofija tragike ili Schopenhauerova pesimizma. Poezija se oduvijek hrani patnjom.

Bol u Cesarićevoj lirici ima moralnu i etičku vrijednost, a to je suosjećanje s ljudskom patnjom i emotivna katarza.

Bol je oznaka čovjeka, a ne univerzalni zakon. Bol nije svrha sebi samom, nije patnja radi patnje. Bol nas vraća autentičnim izvorima bića. Humanizam Cesarićeve lirike, humanizam je bola i suosjećanja s patnjom čovjeka.

Bol je stvaralačka iskra koja se prenosi od srca do srca, a svrha je: svjetlost. Bol je ishodište, a svrha je vizija ljepote, vizija totaliteta i vječnosti. Svjetlost je simbol ljudske težnje: neprolaznost u prolaznosti.

Sliku svijeta Cesarić otkriva osjetilima. Izvanosjetilni svijet ostaje nekomunikativan i neprevodiv znak. Pjesnički svijet je suglasan i značeći. Prostor i vrijeme postoje kao ljudsko vrijeme i ljudski prostor, kao osjetilni svijet. Izvan osjetilnog svijeta je »tama beskrajne noći« kao u pjesmi Mrtvac. Za Cesarića priroda i stvari govore. To je govor »znakovac«. U pjesmi Sam sa vatrom, vatra »daje znak« kao da »hoće nešto reći«, ali govor znakova nije riječ, nije jezični govor. Izvanjezični znak postaje

ljudski govor samo ako je komunikativan. I kao što sliku svijeta otkriva osjetilima i čini je ljudskom, pjesnik govor prirodnih znakova otkriva kroz smisao ljudske riječi, a bitno u riječi je komunikacija, ne samo mogućnost prenošenja smisla, nego i zračenje smisla koji je u riječi.

Čovjek ne govori samo riječima, govori mnogim znakovima. Za pjesnika je riječ jedini govor. Stav pjesnika prema svijetu potvrđuje se i počinje od stava prema riječi. Pjesnik koji preko individualnog bola otkriva ljudskost svijeta, zajedničko podneblje čovjeka, vraća riječi do stojanstva smisla, jer se jedino preko riječi produžuje u životu zajednice, naroda i pojedinca, u ljudskosti svijeta.

Cesarićeva poezija okrenuta je čovjeku ne samo emotivnom težnjom, nego jasnoćom riječi i zvučnom strukturu stiha.

Sve što je ljudsko smrtno je. I tu se javlja dvojnost. Fundamentalna je ljudska težnja savladavanje smrti, otimanje prolaznosti. Od te tragične svijesti, od spoznaje dvojnosti ljudskog bića, počinje stvaralački čin.

Poezija je savladavanje smrti. »Pred smrću ja se skrih (koliko mogoh) u stihove«, potvrđuje Cesarić u Pjesmi mrtvog pjesnika.

Više nego i u jednoj pjesmi Cesarić je u Pjesmi mrtvog pjesnika projicirao svoje pjesničko uvjerenje.

Klasična concepcija pjesme pretpostavlja istovremenu prisutnost pjesme, pjesnika i čitaoca, kao neprekidni proces stvaralačkog čina. Taj harmonični ekvilibrij Cesarićeva poezija potvrđuje.

Pjesnik — pjesme — čitalac tvore jedinstvo, zatvoreni strujni krug. Pjesnik u pjesmu unosi sebe, dio sebe, onu energiju koja je oteta smrti. Ta je energija sabita u stihovima. Pjesnik je mrtav, nema ga, postao je zemlja, postao je trava, ali ne sav i ne samo zemlja i trava, jer dio njegova života traje u stihovima.

*Moj prijatelju, mene više nema.
Al nisam samo zemlja, samo trava.
Jer knjiga ta, što držiš je u ruci,
Samo je dio mene koji spava.
I ko je čita — u život me budi.
Probudi me, i bit ću tvoja java.*

Pjesma, prema tome, nije samo jezična struktura, sistem znakova, nego živi organizam, dio pjesnikova bića. Ista životna energija prešla je u drugi oblik, u pjesmu. Pjesma je kao i pjesnik: smrtna i životna. Životna energija sadržana u pjesmi postaje aktívna ako prostruji u život, ako se »probudi«. Spoj pjesme i života čini čitalac. Čitalac nije samo posrednik, provodnik energije, nego dio životnog kruga pjesnik — pjesma. Krug pjesnik — pjesma — čitalac postao je zatvoren, jedinstven, a time otvoren životu. Uspostavljen je krug neprekidnih mijena, nerazoriv i ciklus života.

Heraklitovski prsten vječnog povratka javlja se kao emotivna struja u mnogim Cesarićevim pjesmama kao: Utjeha, Kad budem trava, Povratak, Srce, ali je najpotpunije izražen u Pjesmi mrtvog pjesnika.

*Pred smrću ja se skrih (koliko mogoh)
U stihove. U žaru sam ih kovo.
Al zatvoriš li za njih svoje srce,
Oni su samo sjen i mrtvo slovo.
Otvori ga, i ja ču u te prijeći
Ko bujna rijeka u korito novo.*

Vizija pjesme postala je vizija neprekidnog ritma svemira. Nestale su granice života i smrti.

*U moru života što vječno kipi,
što vječito hlapi,
Stvaraju se opet, sastaju se opet
Možda iste kapi —*

Povratak

Misao u pjesmi Povratak kao i u Pjesmi mrtvog pjesnika ima analogiju u Empedoklovoj filozofiji: »Nijedna od smrtnih stvari nema radaњa niti nekog svršetka u razornoj smrti, nego samo postoji miješanje i rastavljanje pomiješanog, riječ radanje ljudi upotrebljavaju samo da

*bi to označili». (Diels: *Die Fragmente der Vorsokratiker*. Fr. 8). Ista misao javlja se u drevnim mitovima, ali je njen prava analogija analogija u životu, u percepciji i doživljaju prirode, u radosti i bolu stvaranja. (Jesenja pjesma, Oblak, Kasna jesen, Jesenje jutro, Početak proljeća, Proljetna kiša, Voćka poslije kiše, Breze na ulici, Popudbina, U sutor, Večernja pjesma).*

Misao o vječnom povratku izražena u Pjesmi mrtvog pjesnika potvrđuje osnovnu emotivnu struju Cesarićeve pjesničke vizije svijeta kao neprekidnog ritma života. Svermirski makrokozmički ritam pjesnik otkriva u svakidašnjim jednostavnim prizorima prirode, mijenjama dana i noći, u igri kiše i sunca, u slučajnim i sitnim stvarima jednako kao i u svakodnevnoj drami u ljudskom srcu. Ideja o vječnom povratku je strukturalna koncepcija Cesarićeve lirike. Ona se potvrđuje u strukturi pjesme.

Značenje pjesme neodvojivo je od strukture, od sistema u kojem se gavlja.

Cesarić je pjesnik zatvorenih formi, vezanog stiha i rime, a napisao je i manji broj pjesama u prozi. U vezanom stihu nastavlja liniju Matoša i Vidrića, ali je stihu dao nove, izrazito svoje vrijednosti i učinio ga prirodnijim i gibljivijim.

U Pjesmi mrtvog pjesnika metrički sistem i poruka u punom su susglasju. Ritmičko opetovanje i raspored ili, kako sam kaže, »zagrljav« rima, potvrđuju krug vječnog povratka. Struktura je postala značenje.

A to nije slučaj samo Pjesme mrtvog pjesnika nego oznaka Cesarićeve lirike u cjelini. On je i u malim lirskim formama jednostavnim čistim riječima postigao prirodnost i kristalnu jasnoću lirskog izraza.

Pet stihova pjesme Tiho, o tiho govori mi jesen pokazuje koliko bogatstvo izražajnosti i značenja otkriva riječ u svom prirodnom unutarnjem zvuku. Pjesma u kojoj nema ni jednog pridjeva i ni jedne metafore, kao cjelina, postaje metafora, polivalentni savršeni oblik.

Struktura Cesarićeve lirike izrasla je iz pjesničke vizije svijeta, iz strukture svijesti.

Vizija svijeta kao totaliteta, kao jedinstva makrokozma i mikrokozma, klasična je u misaonom konceptu, a romantična u izvornoj emocičnoj struji. Oznake klasično i romantično ovdje ne određuju stil nego humanistički karakter Cesarićeve lirike.

Cesarićeva pjesnička misao okrenuta je sva čovjekovu biću, ljudskoj drami. Ako stvarati znači prenositi iskru života, pjesma je »spaseno svjetlo«, trenutak vječnosti.

I riječi, kristalizirane u vatri stvaranja, u ognjici patnje, postale su svjetla za daljine.

Jure Kaštelan

Kronologija života Dobriše Cesarića

1902. rođen 10. siječnja u Slavonskoj Požegi, gdje mu je otac Đuro (r. 8. III 1868. u Petrinji — u. 25. V 1919. u Zagrebu), inženjer šumarstva (završio Visoku školu za kulturu tla u Beču) bio šumarski nadzornik tadašnje požeške županije. Majka Marija rođena Marković (Ogulin 20. VIII 1873. — u. 6. II 1956. u Zagrebu), iz ogulinske građanske obitelji.
- 1908—1912. polazi pučku školu u Osijeku (Anina ulica) pošto se obitelj dok je još bio u predškolskoj dobi preselila u Osijek, kamo mu je otac bio premješten. Stanuju u Strossmayerovoj ulici, nedaleko od Drave. — Putuje s roditeljima brodom od Rijeke do Kotora. — Putuje s roditeljima ladiom od Osijeka do Zemuna, posjećuju i Beograd.
1913. putuje s roditeljima brodom iz Rijeke u Veneciju, posjećuju i Padovu.
- 1912—1916. polazi i završava četiri razreda realne gimnazije u Osijeku.
1916. obitelj seli u Zagreb, kamo mu je otac premješten. U zagrebačkom omladinskom listu *Pobratim* objavljena je prva njegova štampana pjesma *I ja ljubim*.
- 1916—1920. polazi realnu gimnaziju u Zagrebu (5—7 razred u prvoj, a osmi u drugoj realnoj gimnaziji na kojoj je maturirao. Mnogo čita, prati književnu reviju *Plamen*.
1919. umro mu je otac (25. V).
1920. upisuje se na Pravni fakultet zagrebačkog Sveučilišta. U književnom listu *Kritika* objavljena mu je pjesma *Budenje šume*.
1921. napušta studij na Pravnom fakultetu i upisuje se na Filozofski fakultet (odsjek čiste filozofije). Istovremeno je namješten u Računarskom uredu.

1923. objavljena mu je u *Savremeniku* pjesma *Očekivanje*. S Vjekoslavom Maj erom pokreće i ureduje književni list *Ozon* (izašao jedan broj) gdje pored ostalog objavljuje i pjesmu *Mrtva luka* koju prenosi čikaški tjednik *Hrvatski glasnik*. Suraduje i dalje u *Savremeniku* (urednici M. Begović i A. B. šimić) gdje mu izlaze pjesme: *Kad budem trava, Želje, Sakriveni bol i Tiha bolest*. Upoznaje se s Miroslavom Krležom.
1924. počinje suradnja u *Književnoj republici*.
- 1924—1926. radi u Hrvatskom narodnom kazalištu u Zagrebu. Uči režiju i sređuje kazališni arhiv.
- 1927—1928. služi vojni rok u Zagrebu i Osijeku.
- 1929—1941. namješten u Školi narodnog zdravlja u Zagrebu (odsjek za propagandu) kao lektor zdravstvenih edicija i knjižničar Higijenskog zavoda.
1931. objavio u vlastitom izdanju svoju prvu knjigu pjesama *Lirika*.
1932. knjigu *Lirika* nagradila Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti kao najbolju pjesničku zbirku godine.
1933. zastupan u antologiji Zlatka Gorjana *Kroatische Dichtung, Eine Auswahl moderner Lyrik in deutscher Übersetzung* (izdanje Matice hrvatske). — Zastupan u antologiji *Jugoslavische Dichter. In Übersetzung zusammengestellt von Nikola Mirković* (Narodna prosveta, Beograd, 1933).
1935. zastupan u knjizi Miodraga Ibrovca *Anthologie de la Poesie Yougoslave des XIXe et XXe siecles*, u izdanju Librairie Delagrave (Pariš, 1935).
1936. između 137 pjesama prispetih na natječaj Društva hrvatskih književnika nagradena je njegova pjesma *Trubač sa Seine* (Matoš u Parizu).
1938. objavio u izdanju Pododbora Matice hrvatske knjigu pjesama *Spašena svjetla*.
1939. zastupan u antologiji svjetske poezije *Poeti del Mondo* (Milano, Garzanti editore, 1939), koju je sastavio Massimo Spiritini.

1941. premešten u tadašnji Ured za hrvatski jezik.
1942. u izdanju HIBZ-a izlazi izbor iz njegove lirike pod naslovom *Izabrani stihovi* (Zagreb, 1942).
- 1945—1958. radi u Nakladnom zavodu Hrvatske, koji je kasnije preimenovan u Izdavačko poduzeće »Zora«. Bio je najprije urednik biblioteke *Slavenski pisci*, a zatim biblioteka *Jugoslavenski pisci* i *Suvremeni pisci Hrvatske*.
1946. zastupan u bugarskoj antologiji lirike slavenskih naroda *Slavjanski poeti* Lj. Stojanova, M. Grubešlieve i D. Panteleeva (Sofija, izdavač M. G. Smrikarov).
1949. oženio se Elzom šohaj, profesoricom na gimnaziji.
1950. nagrađen republičkom nagradom za prepjeve iz Puškinove poezije.
1951. u izdanju zagrebačke »Zore« izišla mu je knjiga *Pjesme s esejem o njegovoj poeziji Šime Vučetića*. — Objavio u izdanju zagrebačke »Mladosti« *Knjigu prepjeva* (prepjevi pjesama A. S. Puškina, I. A. Krilova, M. J. Ljermontova, M. Gorkog, S. A. Jesenjina i J. W. Goethea, H. Heinea i R. M. Rilkea). — Izabran za pravog člana Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti.
1953. izišla u izdanju Matice hrvatske knjiga pjesama *Osvijetljeni put s pogовором* Jure Kaštelana *Lirika Dobriše Cesarića i Bilješkom o pisu istog autora*.
1954. nagrađen nagradom Saveza književnika Jugoslavije za knjigu *Osvijetljeni put*.
1955. zajedno s Dragutinom Tadijanovićem i Šimom Vučetićem uredio knjigu *Četrdeseterica*, pregled mlade hrvatske lirike (»Zora«, Zagreb, 1955). — Izišle *Tri pjesme* kao separat iz 301. knjige Rada JAZU.
1956. umrla mu majka (6. II). — Zastupan u njemačkoj antologiji evropske lirike Günthera Steinbrinkera *Panorama moderner Lyrik* (Sigbert Mohn Verlag, Gietersloh, 1956). — V. Setschkareff (sada profesor sveučilišta u Harvardu) objavio na njemačkom jeziku

studiju *Die Lyrik Dobriša Cesarić's* u časopisu »Zeitschrift fiir Slavische Philologie« (Heidelberg, 1956). — Objavljenia mu je knjiga pjesama *Goli časovi* u izdanju Matice srpske, Novi Sad. — Pod naslovom *Der erleuchtete Weg* izšao izbor iz njegove lirike u prijevodu Herberta Gottschalka (Karlsruhe, Verlag: »Der Karlsruher Bote«, Blater fiir Dichtung, Folge 25/1956).

1957. kao separat iz 310. knjige Rada JAZU izšao ciklus pjesama *Pro-tjeće koje nije moje*. — Zastupan u antologiji *Poety Jugoslavii* (Izdateljstvo inostrannoj literatury, Moskva, 1957).
1958. odlazi u mirovinu.
1959. zastupan u antologiji Slavka Ježića *Evviges Flimmern, Neue kroatische und serbische Lyrik* (Lykos Verlag, Zagreb, 1959). — Zastupan u antologiji Osvalda Ramousa *Poesia jugoslava contemporanea* (Bino Rebellato editore, Padova, 1959).
1960. u izdanju Matice hrvatske objavio *Izabrane pjesme*. — Zastupan u antologiji *Lyrika jugoslowianska*, u redakciji Zygmunda Stoberskoga (»Iskry«, Warszawa, 1960).
1961. dobio »Zmajevu nagradu« Matice srpske za knjigu *Izabrane pjesme*. — Odlikovan Ordenom rada sa zlatnim vijencem.
- 1962—1963. predsjednik Društva književnika Hrvatske.
1962. zastupan u antologiji Janka Lavrina *An Anthology of Modern Yu.goslav Poetry* (John Calder, London, 1962).
1963. zastupan u antologiji *Jugoszldv kolok antologidja* (Mora Ferenc, Budapest, 1963). — Zastupan u antologiji *Le piu belle pagine della letteratura serbo-croata* a cura di Arturo Cronia (Nuova accademia editrice, Milano, 1963). — Zastupan u madarskoj antologiji poezije naroda Jugoslavije *Felhjajtek* (Igra oblaka), koju je sa-stavio Ferenc Feher. (Izdavač: Forum, Novi Sad, 1963). — Zastupan u antologiji *Poety Jugoslavii XIX—XX vv.* (Izdateljstvo »Hudožestvennaja literatura«, Moskva, 1963).
1964. izišlo drugo izdanje knjige *Izabrane pjesme* (Matica hrvatska, 1964) koje se od prvoga razlikuje u tome što ima pogovor Jure

Kaštelana Lirika Dobriše Cesarića i Bilješku o piscu od istog autora. — Zastupan u antologiji Herberta Gottschalka *Jugoslawische Lyrik der Gegenwart* (Sigbert Mohn Verlag, Giitersloh, 1964). — Izišla brošura Ljerke Matutinović *Lirika D. Cesarića i D. Tadijanovića* u biblioteci »Pristup umjetničkom djelu« (izdanje Radničkog sveučilišta »Moša Pijade«, Zagreb).

1965. nagrađen nagradom Vladimira Nazora za *Izabrane pjesme*. — Zastupan u rumunjskoj antologiji svjetske ljubavne poezije Marije Banus *Din poezia de dragoste a lumii* (EditurS. pentru literatura universalS, Bukuresti — 1965). — Zastupan u zborniku *A collection of modern croatian verse. Selected and editer by Milivoj Slaviček. Translated by Šonja Bičanić. Published by the Croatian P.E.N. Club Centre, Zagreb, 1965.* — Izišao izbor njegovih pjesama u makedonskom prijevodu pod naslovom *Poezija*. (Izdavač: »Kočo Racin«, Skopje, 1965). Pjesme je preveo i esej o Cesarićevoj lirici napisao Georgi Stalev.
1966. izišao izbor iz njegove lirike *Moj prijatelju* u izdanju zagrebačke »Školske knjige«. Pjesme je izabrala i »Pristup poetskom djelu Dobriše Cesarića« napisala Karmen Milačić. — U biblioteci »Fonoenciklopedija« izišla knjiga *Cesarić* koja sadrži opsežnu studiju o pjesniku Juliju Derossija i dvije gramofonske ploče s recitacijama njegovih pjesama u interpretaciji poznatih glumaca. (Izdavač: zagrebačka »Panorama« i Školski radio i televizija). — Zastupan u češkoj antologiji jugoslavenske poezije *Snímky krajiny poezie* koju su sastavili Irena Weningerova i Dušan Karpatsky. (Izdavač: Klub pratel poezie, Prag, 1966).
1968. izišao izbor iz njegove lirike u francuskom prijevodu pod naslovom »Lumieres sauvees« kao separat zagrebačke književne revije »Most« (izdanje DKH). Pjesme je prevela Janine Matillon.
1969. nagrađen Nagradom Vladimira Nazora za životno djelo. — Zastupan u antologiji *A szerbhorvát irodalom Kistíkire a kezdetektől 1945-ig.* (Europa Konykiado, Budapest, 1969). — Izbor iz njegove lirike u francuskom prijevodu Janine Matillon, koji je izišao pod

naslovom »Lumieres sauvees«, nagrađen je na konkursu za poeziju »La Damoiselle de Montreuil«.

Dodajemo ovoj *Kronologiji* još nekoliko podataka koji će je upotpuniti. Cesarić ide među one naše pjesnike koji su najviše prevođeni. Osim na slavenske jezike (ruski, poljski, češki, bugarski, slovački, slovenski, makedonski) pjesme su mu prevodene na engleski, njemački, francuski, talijanski, španjolski, mađarski, rumunjski, turski, albanski a i na latinski i esperanto.

Pored lirike objavio je i niz napisa kritičkog i memoarskog karaktera među kojima se ističu:

0 A. B. Šimiću, »Književna republika«, 1925.

Prije trideset godina. Prve moje uspomene na Krležu. »Republika«, Zagreb, 1953. Preštampano u knjizi *Miroslav Krleia* (izdanje JAZU, Zagreb, 1963).

Bdjenje s Goranom (Nad knjigom »Ognji i rože«). Spomenica u počast 40-godišnjice osnivanja Saveza komunista Jugoslavije 1919—1959, svezak II. Izdanje JAZU, Zagreb, 1960.

Sjećanje na Gorana. Zbornik *Hiljadu devetstočetrdeset i prva*, Matica hrvatska, Zagreb, 1961.

Moje osječko dakovanje. Vjesnik, Zagreb, XXVII, 7323. (od 9. VII 1967).

Preveo je i niz novela s ruskog (Turgenjev, Cehov, Gorki, Koroljenko), njemačkog (Kleist), bugarskog (Jovkov) i slovenskog jezika (Kersnik).

Bio je u ovim stranim zemljama: Austriji, Bugarskoj, Italiji, Njemačkoj, Madarskoj i kao gost u lipnju 1968. u Sovjetskom Savezu kamo je bio pozvan da sudjeluje na Svesaveznom puškinskom prazniku poezije.

Bibliografiј

Lirika, vlastito izdanje, tisak Zaklade Tiskare Narodnih novina, Zagreb, 1931.

Spašena svijetla, Pododbor Matice hrvatske, Zagreb, 1938.

Izabrani stihovi, HIBZ, Zagreb, 1941.

Pjesme, »Zora«, Zagreb, 1951. s esejem o pjesniku Sime Vučetića.

Knjiga prepjava (prepjevi iz poezije A. S. Puškina, I. A. Krilova, M. J. Ljermontova, M. Gorkog, S. A. Jesenjina, J. W. Goethea, H. Heinea i R. M. Rilkea), »Mladost«, Zagreb, 1951.

Osvijetljeni put, Matica hrvatska, Zagreb, 1953. s pogовором Jure Kaštelana.

Tri pjesme. Separat iz 301. knjige Rada JAZU, Zagreb, 1955.

Goli časovi, Matica srpska, Novi Sad, 1956.

Proljeće koje nije moje. Separat iz 310. knjige Rada JAZU, Zagreb, 1957.

Izabrane pjesme, Matica hrvatska, Zagreb, 1960; drugo izdanje s pogовором Jure Kaštelana, 1964.

Moj prijatelju (izbor pjesama), »Školska knjiga«, Zagreb, 1966. Izbor i esej o pjesniku Karmen Milačić.

IZBORI PJESAMA NA STRANIM JEZICIMA

Der erleuchtete Weg. Preveo Herbert Gottschalk. Verlag: »Der Karlsruher Bote«, Blatter fir Dichtung, Folge 25/1956, Karlsruhe, 1956.

Poezija. Preveo i pogovor napisao Georgi Stalev, »Kočo Racin«, Skopje, 1965.

Lumieres sauvees. Prevela Janine Matillon. Separat iz književne revije »Most« koju izdaje DKH na engleskom i francuskom jeziku, Zagreb, 1968.

Glasovi kritike

ANTUN BARAC

REFLEKSIJA NA 12 KNJIGA LIRIKE

Cesarić je velikim dijelom svojih pjesama poznat kao lirik s mnogo socijalnog osjećanja. On je i s prodornošću pogleda i snagom izraza iznosio svoje susrete s bijedom i nepravdom. Ipak, njegovi socijalni osjećaji nisu ga doveli do toga da bi postao programatski socijalni pjesnik, nego je u svakom slučaju ostao lirik — čovjek koji je pisao o onome što je osjećao. Pa tako pored poznate i snažne *Mrtvačnice najbjednjih* sa slikama najdublje ljudske bijede i bola, ima u njegovoj knjizi i izrazito »individualističkih« pjesama, kao što je na primjer pjesma *U suton* sa stihovima:

Ja tiho hodam pored kuća
U kojima se svjetla pale;
Sva zla, i nevolje, i sumnje
Najednom budu posve male.

I smiješim se u meki suton,
Od zapaljenih zvijezda svečan,
I osjetim dubinu svega,
I da je život vječan — vječan.

Cesarićeva umjetnost je u savjesnom, minucioznom izrađivanju svakoga detalja pjesme, u iskorištavanju svih sredstava jezika i metra. Čini se da su njegove pjesme sastavljene od samih zlatnih nitи: precizno izrađene, potpuno dovršene, te se doimaju kao rijetke dragocjenosti.

Savremenik, XXVIII, 2, Zagreb, 1940.

ŠIME VUČETIĆ

POEZIJA DOBRIŠE CESARICA

Iz istinskih lirske pobude izraslo je Cesarićev pjesničko djelo, koje stoji u našoj kulturi kao nesumnjiva vrijednost. Ono je dano kao »spaseno svjetlo«, kao »kap« u velikoj matici i slapu života; te pjesme »gore kao svijetla za daljine«. Vjera u ta svijetla, u pjesničke svoje spoznaje i zanose visoko drži njegovo djelo, i ta je vjera jedna od optimističkih crta pjesnikova rada. Suprotno masi naših stihova, koja sumorno živuća, poezija Dobriše Cesarića istinito lirski kuca i živi.

S jedne strane težnja za sunčanim danom, istina o sunčanom danu, 0 svjetloj duši, s kojom se, može se reći, čovjek rada, — istina o jesenjem jutru ili o slavlju večeri, a s druge strane periferija, nevolja i sva složenost kapitalističkog društva, težina življenja i života uopće! Te dvije osnovne strane jednog bića otvarale su čudne, refleksivne, nemirne trenutke, besanice i teškoće u ličnosti Dobriše Cesarića koji je, mnoge, kao tipične nemire i stanja našeg čovjeka zaustavljao u svojim stihovima, isto tako lako i jasno kao i svoje vedre dane i svoje baladične slike s periferije. I ma koliko bili teški trenuci potištenosti izazvani iz neprilika, iz drama, iz složenosti jednog duboko osjetljivog čovjeka, Cesarić je uvijek uspjevao da nađe vidik i da se ne zatruje osjećajem bezizlaznosti 1 tzv. pesimizma.

Zrela je poezija Dobriše Cesarića; mahom su te pjesme čisti rezultat dugo proživljavanog doživljaja. Svojom lakonskom sažetošću ova se poezija ističe u našoj književnosti, a govori nam, kao i narodna pjesma, kako se i sažetim izrazom mogu izreći i duboka psihička stanja i složeni prizori života. Dok bi većini naših pjesnika trebale čitave stranice za određenu temu, Cesarić je majstor da temu složi i oživi u dvije, tri strofe.

Cesarićeve su pjesme organski izraz izvornog doživljaja, nisu »izrađene« nekakvim artificijelnim ciseljerstvom, verbalnim oponašanjem unaprijed postavljenog metra ili stereotipne forme, ove pjesme prirodno teku. Dok smo kod većine pisaca lako našli retorskih gesta, zapjenušenog gomilanja riječi, neorganskog spajanja slike i misli, slučajnog, ali ne zato spontanog izljeva, u poeziji Dobriše Cesarića nalazimo izrastanje jednostavne i lake forme iz najčudnovatijih i zapletenih doživljaja i zapažanja.

Hrvatsko kolo, IV, 1—2, Zagreb, 1951.

FRAN PETRE

PJESNIK DOBRIŠA CESARIĆ

U misaoni i pjesnički svijet Dobriše Cesarića proniknut čemo ako otvorimo bilo koju od njegovih zbirki.

Pitanja s kojima se hvatao ukoštač bila su bolna pitanja čovjeka našeg vremena. Kakvo je društvo u kojem živimo? Kako su uspostavljeni odnosi među ljudima? Šta je s čovječjom slobodom? Kako je s njegovim odnosom prema prirodi? U čemu čovjek današnje civilizacije vidi značenje života, u čemu je čovjekova sreća? Kakvu ulogu u životu igra ljepota? Kakav je odnos umjetnika prema društvu, prema bližnjima, u čemu je njegova dužnost, smisao? U čemu je uopće bit umjetnosti?

Cesarić je napisao čitav niz izvanredno lijepih socijalnih pjesama. S njima se uvrstio među naše napredne književnike koji su u razdoblju između dva rata svojim javnim djelovanjem poduprli borbu donjih društvenih slojeva. On nije bio ishitreni programatski pjesnik. Pisao je o iskorištavanju jer ga je gledao u životu i morao je o tome pisati. No u njemu živi još i druga, ništa manje nepomirljiva crta, strasno[^] traganje za tihim otkucajima života, za onim posljednjim granicama gdje se do-

tiču i spajaju čovjekova bit i priroda, kad njegove misli traže odgovore na konačan smisao života i pokušavaju razjasniti zagonetke svijeta. U ta pitanja ovaj hrvatski lirik ponire čitavim svojim životnim nervom, svom oštrinom svoje misaone i čuvstvene bitnosti. Po svemu tome Cesarić je prije svega filozofski pjesnik, bolje reći, u njemu su se filozofija i poezija stopile u cjelinu, postale su nekako nerazdvojno sjedinjene jer misaonost daje sadržinu njegovoј pjesmi, a pjesma oštrinu izraza njegovoј misli. Cesarić je dano da umije izraziti najdublje misli na neobično priprost pjesnički način. To je čarolija prave, velike lirike. Sve je jednostavno, kristalno jasno, pa ipak — koliko neizrečenog, samo naznačenog, naslućenog krije seiza svega toga.

Cesarićeva je poezija moderna, no u njoj nema ničeg pomodnog. Usaporeujemo li njegove stihove s ostalom hrvatskom poezijom poslije prvog svjetskog rata, pričinju nam se kao tiha ali nepopustljiva bitka protiv glagoljivosti i ne jasnoće.

Pjesnička riječ doživjela je kod njega novi čar. Lirika se izražava u slikama koje medusobno nisu tijesno povezane, jer prije svega pružaju trenutačne iskre doživljaja. Njezin jezik mora biti sposoban da uhvati čitavo tanko prelijevanje raspoloženja. Cesarić nije prihvatio konvencionalnu upotrebu slika i metafora koje su bile već uobičajene u hrvatskoj lirici. Tražio je nove, izvorne. Kao što je htio biti sadržajno što realniji i životniji, bez obzira da li se pjesma odnosila na hrvatsku stvarnost ili na njegov vlastiti doživljaj, tako je htio ostati i u pogledu pjesničkog jezika na čvrstom tlu realnosti. Zato nije kovao ili lijevao nove riječi, niti je davao starima novo značenje. Riječima ostavlja njihov prvobitan smisao, no koristi ih tako probrano da svaka zrači potpunom snagom. Upravo je čudesno šta sve umije stvoriti sasvim običnom riznicom riječi. Takav umjetnički postupak morao je i formalnoj strani lirike dati svoj pečat. Cesarić se prihvatio kratkog, precizno harmoničnog stiha koji je naoko jednostavan. No osnovna zakonitost prenesena je i na pjesmu kao na misaonu i oblikovnu kompoziciju. Ali je vidljiva i Cesarićeva težnja da hrvatski stih obogati novim ritmovima.

Ritam njegovih pjesama uskladen je s njihovom sadržinom i duhom, on teče ili je ispresijecan, nagao je ili lagan, nemiran ili skladan. Rado pribjegava ritmovima koji već sami po sebi stvaraju osnovno raspoloženje pjesme (vidi na primjer udarajući ritam pjesme *Željeznicom*, ili nemirni stih *Poludjele ptice*).

Slobodni stih što ga je s toliko ljubavi gajila nova generacija nije našao u Cesariću svog oblikovaoca. Htio je što više razviti vezani stih, dati mu što veću unutrašnju snagu i sugestivnost, te ga što je više moguće približiti prirodnom načinu izražavanja hrvatskog čovjeka. Što se tiče tekovina moderne evropske lirike, Cesarić se rado utječe svim oblicima čulnih senzacija, bojama, mirisima i sluhu. Plava boja javlja se uvijek kada se radi o letimičnom, neuhvatljivom prividenju, pogotovo o ženi; crna, mu je zima, crn mu je i očaj i crna je muka; govori o svojim svakodnevnicima i sivom raspoloženju duše.

Novi svet, VI, 1—2, Ljubljana, 1951.

ANTUN ŠOLJAN

GOLI ČASOVI

Forsirajući do krajnje mjere svoju jednostavnost, čistoću rečeničkog sklopa, upotrebljavajući samo na njihovoj svakodnevni je riječi — Cesarić u naj-tradicionalnijim formama postiže prvu odliku moderne poezije: reći sve, što je prirodne moguće, tako da i najsentimentalnija, najpatetičnija, najdramatskija izjava izgleda prirodno, nemamješteno i govorno, kao što bi nam zvučao neki razgovor na ulici.

Vrlo je mnogo pjesnika prije Cesarića pisalo vezanim stihom u hrvatskoj poeziji, ali ni jedan do njega nije shvatio (ili nije bio u stanju do kraja provesti) organsku povezanost jezika i stiha. Davno je to bio

shvatio Mažuranić u »Smailagi«, i to je jedna od osnovnih komponenata njegove veličine, i donekle Kranjčević (koji je to samo amaterski na-slucićao, prezauzeti drugim problemima) ali ova dva najveća pjesnika naše prošlosti ostala su miljokazi u pustinji — u tom shvaćanju i toj težnji nisu imali sljedbenika.

Na tom putu, da tako kažemo, pohrvaćivanja našeg stiha, nesumnjivo su veliku ulogu odigrali Matoš i Vidrić, ali oni već spadaju u razdoblje suvremenih stremljenja u svjetskoj lirici i, po prirodi stvari, naša se poezija kreće k govornome. (Kao i svakidašnjem u tematici.) Ako tražimo razvojnu crtu naše poezije, i ako hoćemo Cesarića povezati s prošlošću, onda je Vidrić nesumnjivo njegov neposredni i najznačajniji prethodnik. Čak nam i neka vanjska obilježja ukazuju na to. I Vidrić i Cesarić napisali su relativno malo stihova, njihov je odnos prema svjetu unekoliko isti, njihova konceptacija poezije slična i obojica su brižno njegovali formu. Ne treba to, međutim, tumačiti krivo: Cesarić i Vidrić su nedvojbeno potpuno različite pjesničke ličnosti i njihova povezanost ima, da se tako izrazimo, historijsko značenje.

Republika, XII, 5, Zagreb, 1956.

*VLATKO PAVLETIĆ
DOBRIŠA CESARIĆ*

U vrijeme prevlasti slobodnog stiha i iracionalne poezije, kada ni čitaoci ni sami pjesnici ne izgovaraju stihove naizust, poezija Dobriše Cesarića djeluje kao čudo: pojedine jednostavne stihove izgovaraju spontano mnogi, a da i ne znaju uvijek otkud im baš i zašto naviru u sjećanje u određenim životnim situacijama. Vrlo raznorodna publika jedinstvena je u ocjeni Cesarićeve sugestivne lirike; njegove lapidarne i kristalno jasne pjesme, najčešće poentirane minijature, lako nalaze put do srca. Otkrivajući uvijek novi, svaka za sebe drukčiji odnos stvari, one suge-

riraju neposredno već gotove i prihvatljive misli o životu i ljudima, što je vjerojatno glavni razlog, da nisu samo čitane, već i rado citirane (češće nego u cijelosti recitirane).

Rilkeovu maksimu da su stihovi kondenzirana iskustva, Cesarićeva poezija gotovo doslovno potvrđuje. Ovaj pjesnik ne percipira trenutne izvanjske i prolazne senzacije; on u životu uočava suštinske i trajne pojave. Ugodaj jedne gradske večeri, kad se svjetla pale i gase, dakle trenutna impresija, postaje za pjesnika dubokosežan doživljaj ljepote života. Nisu rijetka deskriptivna uopćavanja vlastitih iskustava (*Pjesma mrtvog pjesnika*), iznošenje lucidno zapaženih psiholoških kompleksa (*Vraćanje*) ili simbohčke analogije, s podtekstom (*Oblak*). Cesarić majstorski umije preobraziti predmet opservacije, uzdižući ga u »višu javu« poezije, samo pri tome se proces odvija suprotno toku fiksiranom u *Voćki poslije kiše*. U toj pjesmi eksponirana je najprije »čudesna ras-■ koš« suncem obasjane voćke, još mokre od kiše, a na kraju kao kontrast dolazi slika običnog, malog, jadnog dryjeta. Ovaj fenomen munjevitog prijelaza iz čarobnog u obično, zapažen na konkretnom detalju stabla u prirodi, poslužio je pjesniku da nas plastično, nemametljivo (upozori na relativnost i prolaznost ljepote. Cesarić, međutim, dolazi do trajnih pjesničkih rezultata idući pretežno obratnim putem: od predmeta prema simbolu, od običnog prema čudesnom, od konkretnog prema uopćenom, od slike prema objašnjenju, od emocije prema misaoj konkluziji. Njegove su poente općenito prihvatljive, kao da su nastale dedukcijom, a ne indukcijom. Pa ipak, stječe se dojam da nisu uvijek prethodile svjesnom izboru slika, metafora, simbola. Nije oblak naknadno pronađen da bi ponio prvotnu misao o sudsini svega uzvišenog; on je samo dobro došao *iskusnom* pjesniku u obasjanom trenutku, kad je doživio ljepotu prirodnog fenomena i ujedno u njemu uočio imenantni dublji smisao. Razumije se, taj smisao nije uistinu bio u oblaku, nego u pjesniku, premda je moguća i interpretacija oblaka kao simbola pjesnika. Prožimanje individualnog s općim daje Cesarićevoj poeziji potrebnu refleksivnost. Objektivni svijet nije u cijelosti pjesnikov svijet, ali njegov je svijet — silom poetske sugestivnosti — i naš svijet. Izuzetan za nas, ali naš ne izuzetno, već u pravilu.

Ponekad nostalgičan, rijetko kada sumoran, Cesarić je pjesnik ljepote, života i rada, pjesnik grada, ljubavi i uzajamne ljudske simpatije i povezanosti generacija. Izražavao se pregnantno, neposredno ili simboličnim slikama, u kojima refleksivnost ne potiskuje lirski valer poetske ispovijedi, već ga — naprotiv — produbljuje (*Slap, Mrtva luka, Pjesnik, O sati sumnje, sati bola, Ma kako uzdiglo se srce*). Bez retorike i velikih riječi, Cesarić je pjesnički oblikovao opće ljudske motive potresne snage i jedinstvene inspiracije. Esteta, odnjegovao je svoj stil i do te se mjere »zatajio«, stopio s predmetom, da se čini: to nisu suze pjesnika, već suze stvari:

Na izvoru u tiho veče
Ša vodom jedna riječ isteče
Žuborećisto kao voda.
Tišina drugu riječ mi doda,
A treću vrba ili zova.
Poneku vjetar još mi dadne,
A neka bogzna otkud padne,
I govor mi je pun darova.

Cesarićeva je lirika blagi san u plavoj javi, sva prožeta tihom srećom i nepomučenom dobrotom u odnosu pjesnika prema svemu, što je izvan njega, ali što je ujedno, vanredno sublimirano, odraženo u njegovu duhovnu oku.

Cesarić, pjesnik — srce koje misli o svojim osjećajima.

Iz antologije Vlatka Pavletića *Hrvatski pjesnici između dva svjetska rata*, Beograd, 1956.

V. SETSCHKAREFF

LIRIKA DOBRIŠE CESARICA

ali su pjesničke kvalitete toga malog broja pjesama tako znatne, da vrijednošću premašuju mnoga sabrana djela u puno svezaka.

Cesarić daje prednost kratkim rečenicama. Ponekad nailazimo samo na pojedine riječi, koje stoje između dvije točke. Ali rečenica i riječ imaju krajnju preciznost. Poezija je umjetnost formuliranja. Treba odabranim riječima postići najveću moguću snagu i najjaču napetost u atmosferi. Upravo to uspijeva Cesarić: sažetim formuliranjem zna on da uhvati jedan prostran sadržaj, koji upućuje na nešto izvan sebe, on umije da izazove poetsku atmosferu samim izborom riječi.

Jedan primjer za to je pjesma *Sam sa vatrom*:

U peći vatra bruji i šumori.
Ja stojim o zid naslonjen u tami.
Sad ja i vatra u sobi smo sami.

Sve jačim šumom javlja se iz peći.
I ko da znak mi daje, zapucketa.
To vatra hoće nešto reći.

Ali ja vatu samo slušat umijem,
I čudnovata spopada me sjeta,
Što njezin jezik ne razumijem.

Atmosfera čudnoga, neobjašnjivoga, dana je sasvim neposredno, zaista imamo osjećaj, da stojimo na granici mogućnosti spoznaje ... Sve je to postignuto samo rasporedom kratkih rečenica, koje iracionalno stoje u zvukovnoj i ritmičkoj komunikaciji... Pjesma nema ni jedne jedine slike, a ipak je poetska atmosfera ostvarena, slično kao u Goetheovoj *Vber allen Gipfeln...*

0 zanosu inspiriranog pjesnika govori čudnovata metaforička pjesma *Poludjela ptica*. Ptica, poludjela od opojnosti leta, koja ne misli više ni na kakvo gnijezdo, nego pjevajući »nadljeće« samu sebe, neće više naći

ni jedno drvo da se na njega spusti. Uzvitlani ritam četiriju daktila, od kojih se sastoji svaki stih, glatka rima četiriju strpfa (aa-bb), česta pitanja, koja traže podizanje glasa i u kojima se osjeća stalno dizanje ptice? daju pjesmi čudnovat, vlastit zvuk, koji se potpuno poklapa sa sadržajem.

Puna je tajna i druga smrt, o kojoj Cesarić govori u divnoj pjesmi *Djetinjstvo*. »Smrt« djeteta, od kojega je postao zreo čovjek. Da li je to uopće smrt? Kao što pod ledom teče voda rijeke, tako ostaje ispod tjelesnog i duhovnog lika čovjekova sačuvan tjelesni i duhovni lik djeteta. Može li se to ljesti formulirati nego što čini Cesarić u početnoj strofi, koja je na kraju pjesme ponovljena:

Sad potoci pod ledom teku
U svoju rijeku,
I čudno je da led na površini
Sakriva jedan život u dubini.

Cesarićeva je snaga u tome, da umije uhvatiti »štimiipg« trenutka. Trenutak kod njega dobiva svjetlosnu snagu, koja se ne da definirati. Ona nastaje spajanjem istinske poetske atmosfere, što je on umije izazvati izborom riječi i ritma, s odabranom situacijom, koja ima u sebi nešto neobično prisno, pa je kadra da čitaoca neposredno podčini svome čaru. Ne zove se uzalud jedan odjeljak njegovih pjesama »*Obasjani trenuci*«.

Ponavljanja u svakom obliku, od asonance do refrena, pokazuju se kao stilsko sredstvo svojstveno Cesariću. On time postizava sugestivnu prodornost, koja je ponekad od čudesnog djelovanja.

Cesarić je u formi krajnje originalni pjesnik kojega njegova sažeta umjetnost formuliranja i savršeno vladanje riječima izdiže visoko nad normalni prosjek.

Odlomci iz studije »Die Lyrik Dobriša Cesarićs«, *Zeitschrift für Slavische Philologie*, Heidelberg, 1956, svezak 2. (Prijevod odlomaka uzet je iz članka »Studijs o Cesarićevoj poeziji u njemačkom časopisu«, *Literatura*, I, 3, Zagreb, 1957).

MARIN FRANIČEVIĆ

OBASJANI TRENUCI DOBRIŠE CESARICA

Cesarić je posebno prihvaćen od generacije koja je nastupila u četvrtom deceniju ovoga stoljeća, pa iako, osim možda G. Viteza u nekim pjesmama, i nema direktnih sljedbenika, on je uz Krležu i Ujevića najviše utjecao na njezino zrenje.

Dobriša Cesarić je pjesnik Zagreba. Da bismo se uvjerili da stvari zaista »jesu kakve jesu«, potražit ćemo ga i tu. Deklamacija dakako ni tu nećemo naći. Grad u njegovim pjesmama egzistira i zrači nekako sasvim diskretno kao što je diskretna i njegova ljubav za nj. I često nam ne treba više od jedne slike, od jednog jedinog stiha pa da sve to vrlo intenzivno osjetimo.

Cesarić je svoj stih prilagodavao prirodi našega jezika, a ne stranim kalupima. To posebno vidimo u slobodnom tretmanu početka stiha i u različitim odstupanjima od već automatiziranih predložaka. (To isto potvrđila bi i analiza njegovih jampskeih deseteraca kojima se nije mno-

go služio, a i nekih trohejskih stihova kojih ima još manje.) On je na taj način uspjevao da svoj ritam prilagodi sadržajima, pa ga ne osjećamo kao opterećenje, nego je uvijek organski vezan s cjelinom. On je, moglo bi se, dakle, ipak reći, posve prirođan do te mjere da nam se čini da se ono što je rekao ne bi nikako drukčije moglo reći.

Stvar nije ni u nekom posebnom jezičnom bogatstvu, iako mu se ne bi moglo zanijekati sočnost i živost. Sve je, međutim, organski raslo, adekvatno i zrelo. Cesarić je, naime, i svijesno tražio i otkrivao naš poetski izraz, pa je i u tome jedan dio tajne izvanredne muzikalnosti njegova stiha s kojom smo se sreli već od prve pjesme.

On je, naime, uvijek umio, za razliku od mnogih inače talentiranih pjesnika da najuspjeliju metaforu, najpoetičniju sliku (to osjećamo) žrtvuje cjelini i nije nikad dozvolio da mu riječ, ako se tako može reći, nadraste doživljaj ili da proleti mimo njega. Njegov stih je uvijek iščišćen od svega suvišnog, pa se i u tome osjeća priroda ovoga pjesnika.

Iz knjige Marina Franičevića *Književnost jučer i danas*, Zagreb, 1959.

ZDENKO ŠKREB

DOBRIŠA CESARIĆ, OBLAK

Odakle duboka tragika ove pjesme? Kako je lirska pjesnik došao u taj teški položaj da ispovijeda tragični nazor o svijetu, a — što je još važnije — kako se našlo čitalaca koji su u toj tragicici osjetili upravo svoju osobnu problematiku? Do sloma stare monarhije hrvatsko je obrazovano građanstvo imalo pred očima ideal koji se, po općem sudu, mogao i morao ostvariti, nacionalno oslobođenje. Težnja za tim idealom, koji nije bio nedostiživ, nije dopuštala da se razvije osjećaj prave tragičnosti.

Ali kad se god. 1918. stvorila stara Jugoslavija, koja je, naoko, bila ostvarenje tih općih težnja, prilike su se potpuno promijenile. Ideal nacional-

nog oslobođenja ostvario se u staroj Jugoslaviji, ali u izvrnutom i iznakaženom obliku u kojem od ideala nije ostalo ništa. Težnje za oslobođenjem brzo su se pojavile iznova, ali sad kao svojina reakcionarnih političkih grupacija. Obrazovani liberalni građanin, građanski pjesnik gledao je u crno kamo bi god svrnuo pogled. Doba između dva rata doba je najdublje tragike obrazovanoga hrvatskoga građanstva — u to je doba nikla ova pjesma. A dokle god ljepota ne zavlada u svim odnosima među ljudima i ne preporodi ih, tragika će joj ostati aktualna.

Ako se srž jedne pjesme pokuša objasniti ovako, iz raspoloženja doba u kojem je nastala, što će onda ostati kao pjesnikova zasluga, kao njegov stvaralački akt? Cesarićev je što je on tu duboku ljudsku i društvenu tragiku potpuno izrazio u krhkoi i nježnoj lirskoj pjesmi. Osnovna tražišna problematika čitavoga doba u tom lirskom filigranu — to je Cesarić. I to tiha, diskretna intimna lirika bez trunka patetičnosti. Uvjeren sam da će biti malo lirskih pjesnika u svjetskoj književnosti koji bi se u tom mogli mjeriti s Cesarićem. A upravo to je i osvojilo sve mlade. Jer u posljednjim decenijama, u teškim našim prilikama, tako nas je zasula patetičnost i naša i tuda, i iskrena i lažna, da joj danas nitko više ne vjeruje. Naročito joj ne vjeruju mladi.

Nailazili smo u toku ove interpretacije na česte napetosti u naoko mirnoj Cesarićevoj lirici. Ovo je najdublja, osnovna napetost u toj pjesmi: snažno tragično duševno raspoloženje i krhka, nježna lirska forma. Ima u toj pjesmi još jedna takva napetost, koja nije spomenuta. U lirskoj pjesmi važna je crta njezine izražajnosti, u kojem je glagolskom vremenu ona ispjevana. Vidrićev je prvi pejzaž ispjevan potpuno u prezentu, u drugom se izmjenjuju vremena prošlosti i prezent: prezent služi samo za opis noćnoga pejzaža. Ako je lirska pjesma ispjevana u prezentu, trajnost i statičnost prezenta, njegovo, rekli bismo, ispadanje iz tačno određene vremenske skale — jer čista sadašnjost samo je tren — pogodovat će tomu da se pjesma shvati kao trajnost, simbolički. Prezent nas upravo nuka na to. A, eto, Cesarićev *Oblak*, koji se *mora* shvatiti simbolički ispričan je u perfektu. I u tom se očituje Cesarićev prigušivanje i smirivanje izraza. Pjesma naoko djeluje kao obična domaća vijest — da nas se to jače dojmi snažna simboličnost njezina kazivanja.

Hoćemo li zbog toga Cesarića nazvati pjesnikom simbolistom? Nećemo. Razliku između lirskog simbola i evropskoga simbolizma lijepo nam je objasnio Staiger. Sva se lirika, pa i sva poezija, služi simbolima, jer su oni osnovna značajka pjesničkoga jezika. Ali ta nam se simbolika čini prirodnom, u njoj nema ništa ni umjetno ni izvještačeno. Simbolisti, naprotiv, »umjetnim putem stvaraju vezu između duševnoga i pojavnoga svijeta«, njihovi simboli stvaraju dojam cvijeća iz staklenika. Toga kod Cesarića nema. Sva je njegova simbolika jednostavna i prirodna, bliska narodnoj pjesmi. I u tom pravcu on se potpuno poveo za Schopenhauerovim savjetom pjesnicima: neka se posluže običnim riječima da nam kažu neobične stvari.

Iz knjige *Uvod u književnost*, Zagreb, 1961.

IVAN V. LALIĆ

NEKOLIKO RECI O JEDNOJ BOGATOJ JEDNOSTAVNOSTI

(*Uz knjigu Dobriše Cesarića »Izabrane pjesme«*)

Knjiga »Izabrane pjesme« svečanost je ponovnog susreta sa svetlučavim fenomenom poezije Dobriše Cesarića — poezije koja poseduje onu čudnu moć da nas još negde u danima rane mladosti neopozivo šarmira, i onda živi dalje s nama, živi uvek na dohvatu želje da se nadnesemo nad njezin plamen, da doživimo njeno lirsko čudo. Ono što nas fascinira u stihovima Dobriše Cesarića sadržano je delom i u činjenici da se doživljaj tih stihova menja zajedno s nama; ne gubeći ništa na intenzitetu, on menja kvalitet. Jednostavna u najčišćem smislu reči i tanano slojevita, Cesarićeva lirika, čitana kroz niz godina — recimo, od gimnazijskih klupa nadalje — otkriva uvek nove aspekte, nove dimenzije zatvorene u kristalnu ljuštu njenih malih stihova. Ona nas — prepustimo li se za trenutak slobodnoj igri maštovitih asocijacija — može da podseti na srce one zaspale lutke iz jedne bajke; srce sa oknom na kojem treperi slika. Kucnemo li prstom na okno tog uvek istog srca, slika se menja;

i ta je mena neiscrpna. Neiscrpna upravo koliko i potencijal uživšene igre, sadržan u svakoj pravoj poeziji: igre oko dvojnika, raspršenog u njenom autohtonom svetu. Taj dvojnik, naravno, ne postoji; ali mi pesmu ipak saznajemo preko njegove senke. U poeziji Dobriše Cesarića otukcava vreme koje ostaje naše. Njena složena zrelost toliko je komunikativna, da nas u prvom susretu prijatno obmanjuje; poverujemo da smo ušli u jedan uredni mali svet, u kojem nema problema što bi prevazilazili našu lagodnost da se u njemu nalazimo. Onda, recimo, prođu godine, i mi se, otežani i obogaćeni, vratimo u taj svet. I tada opazimo koliko su se njegove granice razmagnule, sve do nekog ljudskog beskraja; rezonancija poznatih stihova raste do neslućenih dimenzija, da se opet smiri u nama. Evo nas dakle pred jednom poezijom za koju možemo reći da ne izneverava; poezijom koja brzo otvara svoja vrata i onda nudi svoje neponovljivo bogatstvo, sferu po sferu, sloj po sloju.

Komunikativnost Cesarićeve poezije ne odražava se samo od njene površine — od jednostavnosti tih deveteračkih ili jedanaesteračkih katerna, sa mahom pravilnim izmenjivanjem cezura i ljupkom muzikom sretno spajanih rima. Ta komunikativnost izvire iz same jezgre, u kojoj nastaje Cesarićeva poezija. Iz kvaliteta koji bi mogli nazvati bogatom jednostavnosću; Cesariću uspeva da s malo reći izrazi mnogo jer zna kako da tim rečima vrati veliki deo njihove prvobitne svežine, da ih očisti od naslaga nanesenih dugom upotrebori, i onda spaja u jednostavne rečenice, jednostavne slike, jednostavnu muziku — u jednostavnost koja nas podseća na neki vlastiti, intimni unutrašnji govor. Na govor neke sadržajne tištine u nama. U jednom stihu iz Tinove »Kolajne« možemo da potražimo i karakterizaciju Cesarićeve lirike: »Ove su pjesme zrele i bez buke«. Prvi pristup, koji šarmira, obično dotiče periferne aspekte ove poezije; najlakše otkrivamo Cesarića kao takozvanog »pesnika malih stvari«. Oduševljavamo se osobenošću njegovih svežih, senzibilnih reakcija na »obasjane trenutke« sasvim vizuelnog sveta; evociramo na njegovim stihovima svežinu jesenjeg jutra ili nostalгију jesenjeg popodneva, udišemo šum kiše, uertavamo na poledinu vida treperenje breza na svakodnevnoj ulici, neki razliveni slavonski pejzaž ili gradsku vedutu naseljenu

svetiljkama. Registrujemo, u svojoj tišini, otkucavanje sitnih uzbuđenja: žena koja izlazi iz fijakera, pa svetio što se pali za roletom; nečija pesma što silazi sa drugog sprata i pogada slučajnog prolaznika; prisustvo neuplašenog leptira u neposrednoj blizini; žmarac kad se neko svetio u dolini iznenada ugasilo. Istovremeno smo ponekad skloni da klizimo površinom Cesarićeve metaforike; da primamo osmeh što se reflektira sa plohe plitkog mora u mrtvoj luci ili kapljica kiše na maloj voćki, nedotaknuti pozadinom i okolinom tog osmeha.

Cesarićeva lirika, taj »govor pun darova« sastavljen od reči ogoljenih do srži, uhvaćenih na izvoru njihove sugestivnosti, ne srne međutim da nas obmane prividom bezopasne ljupkosti — prividom koji je možda isprva bio magnet što nas je privukao u njezin svet. Jer u tom svetu vodi se stalna bitka, ogoljene su oštice pitanja, grčevito se traži ljudska ravnoteža. Prisedamo se jedne paralele, izazvane recima nekog muzikologa, koji je Mozartovu Jupiter-simfoniju nazvao dramom u plain-airu. I Cesarićeva poezija nosi takvu dramu, osvetljenu punim, svakidašnjim suncem. Dramu optimizma koji pokušava da se potvrди u oscilacijama patnje, uzima dah između dve amplitude bola. Stalni je to izlazak one lade iz poznate Cesarićeve pesme, stalno šaputanje onog »ništa nije bilo«, traženje nove plovidbe u raznim smerovima na ruži vetrova i godina. Govoriti »idem u susret nekoj nepoznatoj«, biti »od zapaljenih zvijezda svečan«, ili prepoznavati u zvucima citre Atlantidu detinjstva, osećati radosno u sebi širenje »tajne svjetlosti« i nakon povratka sa obale Aherona, poneti »svijetlu ptičju popudbinu« nakon susreta sa glasno treperavom gradskom krošnjom... Konačno, biti determinisan bolom a boriti se s njim, kao sa andelom, samo do najplemenitijeg primirja: priznati ga, a onda ga transponovati u sjaj, u »svijetla za daljine«, u »najvišu opojnost«. Bol je možda ključna reč Cesarićeve poezije. Negacija bola pokreće tu poeziju, izgubljene njene obrise, odbrojava njen puls, napaja sve njene slojeve. Cesarić, tačno po parafrazi Hajnea, pravi male pesme od velikog bola; to je njegov način da se izvrši imperativ *tra jati i dalje*. »Od suza praviti vam vino«, kaže on; svakako, ne zaboravimo da je za sudbinu pesnika odlučna metamorfoza, a ne suze. Metamorfoza u kojoj se odigrava sudska celog jednog sveta; u Cesarićevoj lirici šaputana su ili

izvikivana pitanja, od kojih može da se sagradi jedan svet. Ta su pitanja ponekad maskirana mirom, ubožljena u konstatacije koje samo prividno afirmišu. Ćela jedna koordinatna mreža pitanja: vreme, sećanja, lepota, ljubav, određenje prema obasjanim i neobasjanim trenucima ... Crnci na mletačkom Torre del Orologio, uzdignutih ruku, sa batovima, koji ravnodušno nameću ritam proticanju vremena — jedan jednostavan opis, uzdignut do paničnog akcenta što je sakriven u miru završnih stihova: »i stoput više mrtvih nego živih čulo je nj inih udaraca zvuke«. Preobraženje voćke posle kiše, voćke koja se pali kao sijalica u prostoru saznavanja. Lanac predaka, neraskidive niti krvi koje sputavaju ili razmahuju pokrete, vuku »u grč jednog iskonskoga plača«. Crvenkastožuti krug ulične lampe na periferiji, preobražen u pozornicu nečije obične tragedije tumačene razaznatim znakovima pantomime koraka prolaznika. Meandri pevne linije romanse koja se zove »Povratak«, meandri u kojima se možda najizrazitije čita Cesarićeva alhemičarska formula »najviše opojnosti«, ostvarene u temperaturi onoga »što najjače u srcu peče«. Osluškivanje tištine, koja u pesmi »Tiha bolest« postaje znak za čisti, neuhvatljivi trenutak ukroćenog, smirenog, destilisanog vremena; tištine koja u Cesarićevim stihovima obrasta u pahuljice snega ili šija svako veće u zvezdi, a dodaje svoje reči u »govor pun darova«. Uvek život; svakako, nezamisliv bez svoje potvrde u smrti. No Cesarić samo retko direktni je apostrofira smrt; kada to čini, nalazi neke od svojih najdubljih akcenata (na primjer, motiv »nedovršene smrti« u »Baladi o Lazaru«).

I tako traje ova poezija, u svakom trenutku otvorena i otvorena za svaki trenutak, osamostaljena činom svog nastanka, ona cirkuliše među nama, podseća, odjekuje, dodiruje nam rame. Izrasla u prostoru i vremenu naše savremene poezije, ona već decenijama zrači svežinu jedne, čini se, neiscrpne vitalnosti. Pravim linijama povezana sa tradicijom na najprirodniji, najfunkcionalniji način, Cesarićeva lirika svetluca juče, danas i sutra na vrhuncima jugoslovenske poezije ovog stoleća; jedan krupni kristal jednostavne, a neponovljive strukture.

Putevi, 1961, br. 2, Banja Luka

Cesarićeva lirika nije afirmacija čoveka pojedinca i njegovih vrednosti, nego glorifikacija prirode i njenih moći, jer život i smrt su u njenim ogromnim nedrima. Najveća nesreća za čoveka, njegova smrt, za prirodu predstavlja samo jednu malu metamorfozu: posle smrti čovek se pretvara u travu, zemlju, crve. A dok živi, stalno ga truju sumnje, teskobe, neispunjene težnje, ljubomore, starenje. Cesarićev pogled na život ispunjen je gorkim pesimizmom. Čovekom upravljaju neumitne sile koje нико ne može prozreti ni izmeniti. Bog kome se pesnik moli više je pesnička slika nego stvarna razumna sila u svetu. Svi smo nemoćni pred udesom koji nas pokreće bez naše volje, kao nesvesna bića, kao stvari. U pesmi *Srce on kaže*:

Da 1' nam se oči mute ili krijese,
Mi smo ko lišće koje vjetar trese.
Otkuda duva? Sa gora ii's mora?
To lišće ne zna, tek tresti se mora.

A taj udes, koji nas sve pogada, utoliko je teži što nam nije moguće da otkrijemo njegov izvor i značenje. Cesarićev pesimizam pojačava i jedan gnoseološki agnosticizam: »krhko je znanje«, i od njega ne treba očekivati neku pomoć u otkrivanju uzroka ljudske nesreće koja je jedan iskonski zakon (...)

Bilo bi, međutim, preterano tvrditi da je Cesarić apsolutni pesimista. U njegovoj lirici ima i utehe i radosti, i to ne samo u naslućivanju učenja o večnom povraćanju stvari (u pesmi *Povratak*), koje prirodno proističe iz njegovog panteizma, nego i u uverenosti da u životu ipak postoje izvensna zadovoljstva. Takvo zadovoljstvo pruža, na primer, povratak u zavičaj i sećanje na vreme kada na nas još nisu bile navalile mnoge nevolje — na detinjstvo. Radosti kojom ga ispunjuje njegov zavičaj Cesarić je posvetio pesme *Slavonija i Putujući Slavonijom*, a uspomenama iz de-

tinjstva *Djetinjstvo*, *Polusan*, *Svirka na citri*, *Ivan* govori. Uostalom, kod ovog pesnika jeseni, sutona i večeri ima i proleća i jutra kao simbola radosnije vizije života, mada ponekad i ovi simboli služe samo za to da podvuku pesimističko doživljavanje sveta, kao na primer u pesmama *Moje jutro u Maksimiru* i *Proljeće koje nije moje*. Iz tamne i bogate palete sivih tonova, koje se dominantno razlevaju njegovom poezijom, izbijaju usamljene svetiljke koje povremeno žare njegove vidike. Ponekad, iz njegove sive, sumorne, melanholične slike života izranjavaju izvesne svetle tačke, kao zvezde iz mračnog horizonta. Cesarić je i pesnik obasjanih trenutaka, svetlosti koje dolaze i odlaze, pojavljuju se i gube.

Iz knjige eseja Dragana Jeremića *Prsti nevernog Tome*, Beograd, 1965.

JULIJE DEROSSI

CESARIĆ

Lirika Dobriše Cesarića, jednoga od najznačajnijih hrvatskih pjesnika, rodila se i rasla između dva svjetska rata, potvrdivši se potpuno poslije Drugoga svjetskog rata. Ta je lirika rasla tiho i postepeno, a imala je iza sebe Kranjčevića, Matoša, Vidrića i A. B. Šimića, dok su joj suputnici bili pjesnici što obilježavaju epohu: Miroslav Krleža i Augustin Ujević. Uz te prethodnike i u tom društvu trebalo je stvoriti vlastito mjesto u hrvatskoj poeziji. Cesariću je to uspjelo, pa kad danas govorimo o modernom hrvatskom pjesništvu, ne možemo a da ne istaknemo Dobrišu Cesarića kao jednog od temelja toga pjesništva.

Njegova je dubina često neuočljiva na prvi pogled, iako nas njegove pjesme gotovo uvijek odmah osvajaju. Njegova će nas lirika odmah zadiviti svojom formom, a kasnije će nam otkriti i dubinu svoga unutarnjeg svijeta.

Cesarićeve pjesme odlikuju se vanrednom izgradenošću forme, koja je potpuno slivena s pjesničkom sadržinom. Nesumnjivo, on je među našim najvećim pjesnicima ritma, rime i takozvanog vezanog stiha.

Uistinu, kad govorimo o zvučnosti Cesarićevih stihova, o njegovim rimama, o njegovu vezanom ritmu, ne mislimo na neku unaprijed zamišljenu shemu koju je Cesarić ispunio riječima, već na duboki sklad između smisla i rasporeda riječi, na harmoniju između smisla, ritma i rima. Ističemo i smisao jer je Cesarićeva poezija smislena poezija.

Čitajući ili slušajući Cesarićeve pjesme, osjetit ćemo ritamsku organiziranost, ritamsku pravilnost. Osjetit ćemo da pjesniku, kako je rekao Vlatko Pavletić, »stihovi teku kao što voda teče«. Cesarić je majstor ritma. Međutim, odmah treba da naglasimo, Cesarićev ritam nije mehanički. Cesarićeve pjesme ne doimaju se kao riječi umetnute u ritamski okvir, unaprijed zamišljen i stvoren. Među našim pjesnicima vezanog stiha i zatvorene forme Cesarić nesumnjivo zauzima jedno od prvih mesta u sposobnosti da prožme umjetnost riječi ritmom ili da ritam prožme riječju.

Cesarić ne pjeva u jednom određenom ritmu jer se za njega opredijelio, već zato što je to jedini mogući izraz njegove lirike u određenom momentu stvaralaštva.

Iz knjige *Cesarić*, Zagreb, 1966.

MARIJAN MATKOVIĆ

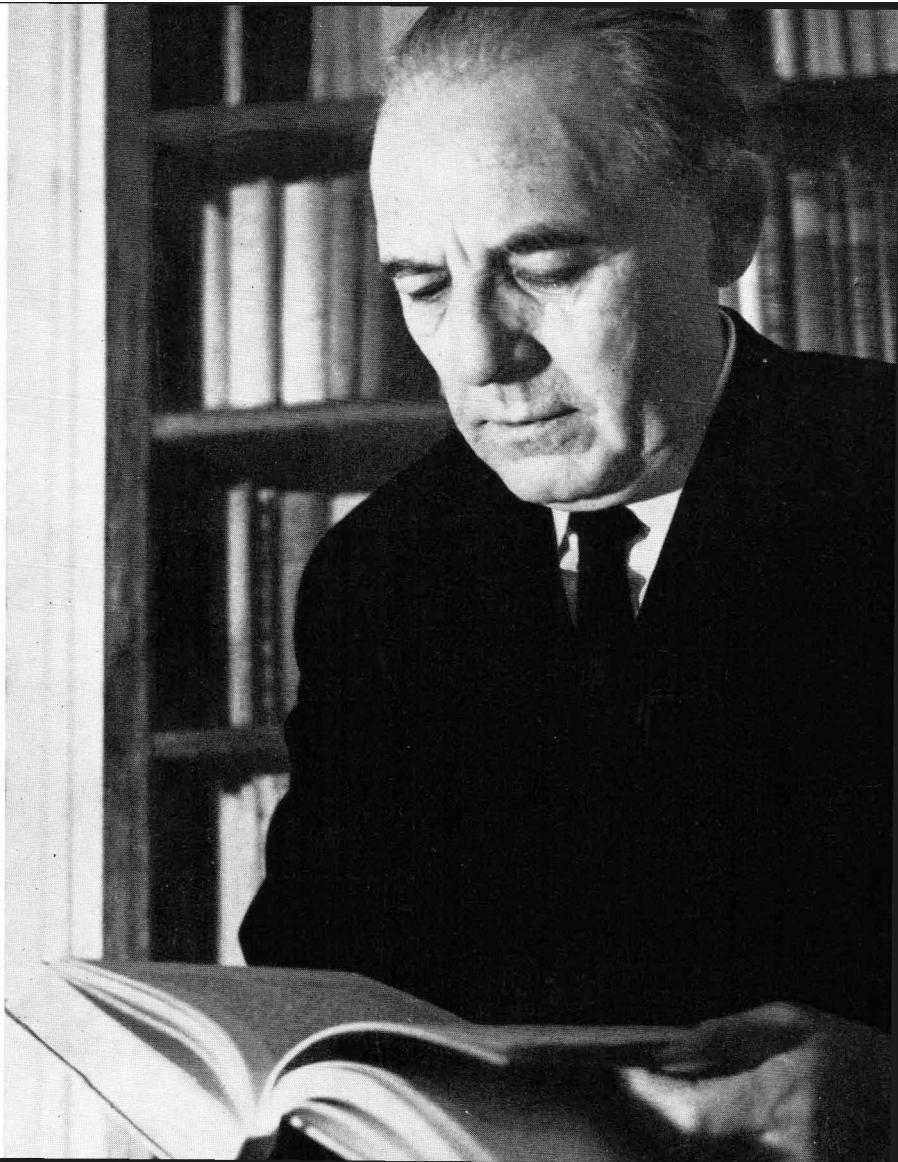
DOBRIŠA CESARIĆ

Cesarić, najmuzikalniji od svih hrvatskih pjesnika ujedno je i muzički najkonkretniji. Svaka njegova pjesma ne samo da posjeduje svoju vlastitu muziku, nego u Cesarićevoj poeziji taj verlainovski postulat gubi svoj uobičajeni poetsko-popratni karakter; prestavši da bude naročito njegovani pjesnički rekvizit, on, prepleten organski sa životom misaonog i osjećajnog motiva — postaje sastavni dio pjesme: gotovo pjesma sama! Melodika nije kod njega tražena, ona je, niknuvši s konkretnim doživljajem, u tkivu njegove poezije u različitim tonovima odmah nađena. Muzika rođena u tišinama meditacije, muzika slike uhvaćena u letu, spontano. Muzika riječi i njenog sazvučja. Ta lirika bazirana, hranjena i nošena prvenstveno neposrednim osjećajem roni prodorno u mračna prostranstva ljudskih osama: Cesarićeve jednostavne riječi nisu nikada glagoljive, one, otkrivši se svojom neposrednošću u prvi mah svima, u svojim njedrima čuvaju duboke tajne i potresne pjesničke istine o životu, o njegovoj boli, radosti — o njegovom smislu.

Cesarić je u nekim svojim pjesmama došao do najveće lapidarnosti i konciznosti hrvatskog lirskog izraza prve polovine našeg stoljeća.

Odlomci iz još neobjavljenog eseja *Hrvatski stih od Matoša do Gorana*.

SLIKOVNI PRILOZI

2

i

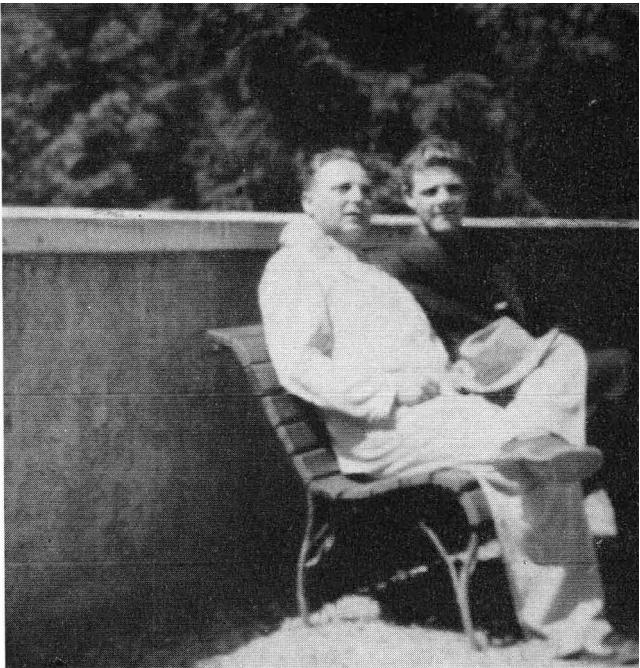
3

8

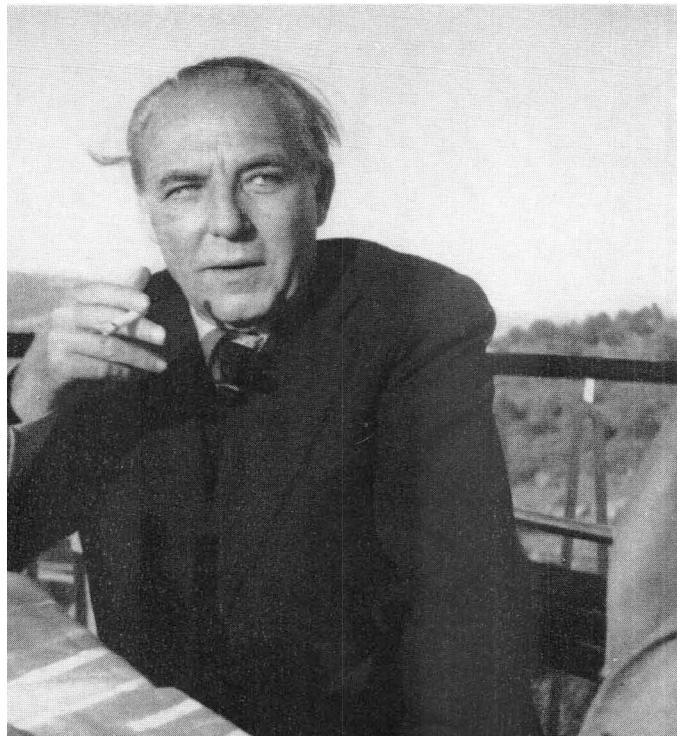

16

SLIKOVNI PRILOZI

- Dobriša Cesarić; Zagreb 1967. (Foto: Horst Tappe,
Montreux)
- Cesarić 1965. (Foto: Šime Radovčić)
- Pjesnikova majka prije udaje (Foto: Devald, Rije
snimljeno oko 1892)
- Pjesnikov otac (Foto: Franjo Svirčević, Osijek, sn
Ijeno oko 1914)
- Cesarić u predškolskoj dobi s roditeljima i stari
bratom (Foto: Franjo Svirčević, Osijek, oko 19
Cesarić s devojčicom na Trgu sv. Marka u Venec
1913. (U pozadini crkva sv. Marka)
- Cesarić oko 1922
- Cesarić 1930. (Foto: Kotzmann, Zagreb)
- Cesarić s Ivanom Goranom Kovačićem. Snimljeno
VI 1938. pred sanatorijem Brestovac na Zagrc
čkoj gori
- Cesarić u društvu Ivana Gorana Kovačića, njegi
brata Zvonka i Jože Deana, kovača u Lukovd<
Snimljeno 21. V 1939. u Zagrebu, na Kaptolu
- Cesarić, proljeće 1941. (Foto: N. Rybak)
- Cesarić 1952
- Cesarić s G. Krklecom i D. Tadijanovićem. Snimljs
u Odjelu za suvremenu književnost Jugoslaven
akademije znanosti i umjetnosti, 1952.
- Cesarić s majkom. Snimljeno na Zagrebačkom v>
sajmu u proljeće 1953
- Cesarić 1954. (Foto: Pavao Cajzek)
- Cesarić 1961. Snimljeno na Trebeviću za vrijeme K
gresu književnika Jugoslavije u Sarajevu. (Fc
Moni Finci)
- Cesarić s G. Krklecom i D. Tadijanovićem u Samob<
potkraj zime 1964. Snimljeno prije književne več
u čast A. G. Matoša u povodu pedesetgodišnje
njegove smrti. (Foto: Enes Čengić)
- Cesarić na priredbi »Goranovi majske dani« u Sever
na Kupi 1969. (Foto: M. Lang)
- Cesarić 1969. Snimljeno u njegovu stanu. (Foto:
Boršić)
- Cesarić u šetnji ulicom svoga djetinjstva u Osijkt**
(prilikom snimanja filma o pjesniku, u jesen II
Foto: K. Cok)

NAPOMENA

U ovaj izbor iz Cesarićeve poezije uneseno je nekoliko pjesama koje dosada nisu objavljene ni u jednoj njegovoj knjizi. To su: *Naranča*, *Pratnja*, *U krajiškom gradiću*, *Zapis o zimi* i *Zapis o vršnjacima*. Uvrštene su u cikluse »Davno i nedavno« i »Večernji koraci«, na mjestu gdje po svojim tonu najbolje pristaju. U pet pjesama u ovoj knjizi ima malih izmjena. Tako je u pjesmi *Ko slamka sam u silnom viru* pjesnik izmijenio prvi i treći stih i dao pjesmi naslov prema početnom stihu, dok je prije umjesto naslova imala tri zvjezdice. Doda li se da je pjesnik također izmijenio po jedan stih u pjesmama *Nad svojim poletima palim*, *Balada o Lazaru*, *Moje jutro u Maksimiru* i *Na kraju ljeta*, rečeno je sve što je na ovome mjestu trebalo reći o tekstu pjesama.

Budući da knjiga izlazi u biblioteci »Arion«, u seriji »Riječ i glas«, snimljene su autorove recitacije nekih njegovih pjesama na gramofonsku ploču koja je priložena knjizi. Snimljene su ove pjesme:

strana A ploče: *Slap — Mrtva luka — Kad budem trava — Povratak — Sakriveni bol;*

strana B ploče: *Oblak — Poludjela ptica — Pjesma mrvog pjesnika — Na novu plovidbu — Voćka poslije kiše — Tih, o tih govoriti mi jesen.*

Gramofonsku je ploču izradilo poduzeće »Jugoton« u Zagrebu.

S A D R Ž A J

Slap..... 5

VIDICI SRCA

Krik.....	9
Mrtva luka.....	10
Pjesnik.....	11
Kad budem trava.....	12
Pukotina ima svaki život.....	13
Utjeha	14
Oblak	15
Želje.....	16
Tiha bolest.....	17
Pjesma o smrti.....	18
Jesenja pjesma.....	19
Sakriveni bol.....	20
Željeznicom.....	21
Ma kako uzziglo se srce.....	22
Slutnja.....	23
Mala kavana.....	24
Ljubavno predvečerje.....	25
Bez oproštaja.....	26
Ko slamka sam u silnom -viru.....	28
O sati sumnje, sati bola.....	29

Povratak.....	30
Pjeni se more.....	32
Pjesma gorka	33
Što mi je govorio pariški vlak.....	34
Poludjela ptica.....	36
Pjesma o kurtizani.....	37
Voćka poslije kiše.....	39
Crnci na mletačkom Torre dell’Orologio.....	40
Shelley.....	41
U spomen Sergeju Jesenjinu.....	42
Srce.....	43
Mrtvačnica najbjednjih.....	45
Trubač sa Seine (<i>Matoš u Parizu</i>).....	47
Putujući Slavonijom.....	50
Kasnja jesen.....	51
Djetinjstvo.....	52
Zaboravljeni riječ.....	53
Prazan život.....	54
Verglaš.....	55
Predgrade	56
Vagonaši.....	60
Balada iz predgrada.....	62
Mrtvac.....	64
Vraćanje.....	65
Spoznanje.....	66

OBASJANI TRENUCI

Jesenje jutro	69
Jesenje popodne.....	70
Pred sivom kućom.....	71
Šetnja	72
Rana ptica.....	73
Slavonija	74

Početak proljeća.....	75
Proljetna kiša.....	76
Breze na ulici.....	77
Bubica	78
Sijeno	79
Predjesenji dan.....	80
Jesen.....	81
Popodne, kada presta kiša.....	82
Plesačica.....	83
Na novu plovidbu.....	84
Slavlje večeri	85
U sutan.....	86
Večernji vidik.....	87
Zidari	88
Šturak	89
Tišina.....	90
Pogled	91
Ljubav.....	92
Noć tajanstva.....	93
U svjetlosti	94
Večernja pjesma.....	96
Pjesma mrtvog pjesnika.....	97

DAVNO I NEDAVNO

Buđenje šume.....	101
Rimska fontana Del Tritone.....	102
Naranča.....	103
Svirka na citri.....	104
Lada u noći.....	105
U ponoćnom restoranu.....	106
Li-Tai-Po.....	107
Predi.....	108
Moj prijatelj priča.....	110

Pratnja.....	111
Cirkuska skica.....	112
Kod vagona.....	113
Pjesma o tišini.....	114
Pred jednom starom nadgrobnom pločom.....	115
Pjesma o probudenim spomenima.....	116
Prije četvrt stoljeća (<i>Bdjenje</i>).....	117
Nad svojim poletima palim.....	120
Kronos.....	121
Sam sa vatrom.....	123
Ivan govori.....	124
Svjetlo u dolini.....	125
Dorica	126
Polusan.....	127

PROLJEĆE KOJE NIJE MOJE

Na Aheronu.....	131
Balada o Lazaru.....	132
Proljeće koje nije moje.....	133
Vjetru	134
Moje jutro u Maksimiru.....	135
Posve polako	136

VEĆERNJI KORACI

Mjesečina	139
Jedne noći.....	140
U krajiškom gradiću.....	141
Suputnik.....	142
Popadbina	143
Na kraju ljeta.....	144
Zapis o zimi.....	145
Zapis o vršnjacima.....	146

PJESME U PROZI

Mladić na uglu.....	149
Djevojka noći.....	150
Orao u volijeri.....	151
<i>Tiho, o tiho govori mi jesen.....</i>	153

PRILOZI

<i>Jure Kaštelan:</i> Svjetla za daljine (0 lirici Dobriše Cesarića)	159
Kronologija života Dobriše Cesarića.....	169
Bibliografija	177
Izbori pjesama na stranim jezicima.....	177
Glasovi kritike.....	179
<i>Antun Barac:</i> Refleksija na 12 knjiga lirike(ulomak) . . .	181
<i>Šime Vučetić:</i> Poezija Dobriše Cesarića (ulomci) . . .	182
<i>Fran Petre:</i> Pjesnik Dobriša Cesarić (ulomci) . . .	183
<i>Antun Šoljan:</i> Goli časovi (ulomci).....	185
<i>Vlatko Pavletić:</i> Dobriša Cesarić (ulomci)	186
<i>V. Setschkareff:</i> Lirika Dobriše Cesarića (ulomci) . . .	188
<i>Marin Franičević:</i> Obasjani trenuci Dobriše Cesarića (ulomci).....	191
<i>Zdenko škreb:</i> Dobriša Cesarić: Oblak (ulomak) . .	192
<i>Ivan V. Latić:</i> Nekoliko reči o jednoj bogatoj jednostavnosti (Uz knjigu Dobriše Cesarića »Izabrane pjesme«)	194
<i>Dragan Jeremić:</i> Dobriša Cesarić (ulomci) . . .	198
<i>Julije Derossi:</i> Cesarić (ulomci).....	199
<i>Marijan Matković:</i> Dobriša Cesarić (ulomci) . . .	201
Slikovni prilozi.....	203—205
Napomena	205

IZDAVAČ NAKLADNI ZAVOD MATICE HRVATSKE, ZAGREB, MATIČINA 2
ZA IZDAVAČA PERO BUDAK • NACRT ZA KORICE I OVITAK BORIS
DOGAN • TEHNIČKI UREDNIK ZLATA DUJMIC • TISAK ŠTAMPARSKI
ZAVOD »OGNJEN PRIČA«, ZAGREB 1970.